ELM

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Rəyasət Heyətinin orqanı

Qüvvət elmdədir...

Nizami Gəncəvi

НАУКА

Орган Президиума Национальной академии наук Азербайджана

SCIENCE

Newspaper of the Presidium of the Azerbaijan National Academy of Sciences

№ 06 (1403) ❖ Cümə, 16 fevral 2024-cü il ❖ Qəzet 1984-cü ildən nəşr olunur

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin andiçmə mərasimi keçirilib

Dövlətimizin başçısı mərasimdə nitq söyləyib

Fevralın 14-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Milli Məclisdə andiçmə mərasimi keçirilib.

AZƏRTAC xəbər verir ki, andiçmə mərasimində birinci xanım Mehriban Əliyeva, dövlət rəsmiləri, hökumətin üzvləri, Milli Məclisin deputatları iştirak ediblər.

Mərasim iştirakçıları Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevi hərarətlə qarşıladılar.

Ümumxalq səsverməsi ilə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti seçilmiş İlham Heydər oğlu Əliyevin andiçmə mərasimi açıq elan olundu.

Silahlı Qüvvələrin əsgərləri Azərbaycan Respublikasının Dövlət Bayrağını və Azərbaycan Respublikası Prezidentinin ştandartını (bayrağını) təntənəli marşın sədaları altında səhnəyə gətirdilər.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin sədri Fərhad Abdullayev və Konstitusiya Məhkəməsinin hakimləri səhnəyə dəvət olundular.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin sədri Fərhad Abdullayev çıxış edərək dedi:

- Hörmətli xanımlar və cənablar.

Bildiyiniz kimi, Azərbaycan Respublikasının Konstitusiya Məhkəməsi 2024-cü il 13 fevral tarixli qərarı ilə növbədənkənar Azərbaycan Respublikası Prezidenti seçkilərinə dair Mərkəzi Seçki Komissiyasının nəticələrini təsdiq edərək, cənab İlham Heydər oğlu Əliyevi Azərbaycan Respublikasının Prezidenti elan etmişdir.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti seçilmiş cənab İlham Heydər oğlu Əliyev Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 103-cü maddəsinə uyğun olaraq, Konstitusiya Məhkəməsi hakimlərinin iştirakı ilə and içməyə dəvət olunur.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev əlini Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının üzərinə qoyaraq and içdi:

- Azərbaycan Respublikası Prezidentinin səlahiyyətlərini həyata keçirərkən Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına əməl edəcəyimə, dövlətin müstəqilliyini və ərazi bütövlüyünü qoruyacağıma, xalqa ləyaqətlə xidmət edəcəyimə and içirəm!

Sonra Prezident müqəddəs "Qurani-Şərif"ə əl basaraq and içdi:

- Əlimi "Qurani-Şərif"ə basaraq and içirəm: Azərbaycan xalqının əsrlər boyu yaratdığı milli-mənəvi dəyərlərə və ənənələrə sadiq olacağam, onları daim uca tutacağam.

Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himni səsləndi.

Prezident İlham Əliyev təzim edərək, Azərbaycan Respublikasının Dövlət Bayrağını öpdü.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev andiçmə mərasimində nitq söylədi.

(davamı 2-ci səhifədə)

Akademik Arif Paşayevə

Hörmətli Arif müəllim!

Sizi 90 illik yubileyiniz münasibətilə səmimi-qəlbdən təbrik edirəm.

Görkəmli nəslin nümayəndəsi və ailə dəyərlərini uca tutan şəxsiyyət kimi Sizin alicənablıq, sadəlik və xeyirxahlıqla səciyyələnən şərəfli həyat yolunuz əsl ziyalılığın parlaq nümunəsidir.

Siz Azərbaycan elminin inkişafında mühüm xidmətləri ilə tanınan dəyərli alimlərimizdənsiniz. Uzun illər ərzində apardığınız sanballı araşdırmalar, müəllifi olduğunuz ixtiralar və rəhbərliyiniz altında görülən xüsusi əhəmiyyətə malik işlər elmi ictimaiyyət tərəfindən daim maraqla qarşılanmış, ölkəmizdə və onun hüdudlarından kənarda Sizə şöhrət qazandırmışdır.

Nüfuzlu təhsil təşkilatçısı kimi göstərdiyiniz təqdirəlayiq fəaliyyət zəngin və səmərəli elmi yaradıcılığınızı üzvi surətdə tamamlayır. Azərbaycan Milli Aviasiya Akademiyasının rektoru olaraq mülki aviasiyamız üçün yüksəkixtisaslı kadrların hazırlanmasında, habelə Akademiyanın regionun mötəbər ali təhsil müəssisələrindən birinə çevrilməsində böyük əməyiniz vardır.

Çoxsaylı elmi nailiyyətləriniz və təhsilin inkişafındakı əvəzsiz xidmətləriniz həmişə yüksək qiymətləndirilmişdir. Uğurlarına ürəkdən sevindiyiniz, qayğılarına hər zaman şərik olduğunuz həmkarlarınızın və yetirmələrinizin, dostlarınızın və yaxınlarınızın Sizə sevgisi isə qazandığınız ən dəyərli sərvətdir.

Əziz Arif müəllim!

Bu əlamətdar gündə Sizə möhkəm cansağlığı, xoşbəxtlik və işlərinizdə yeni-yeni müvəffəqiyyətlər arzulayıram.

Dərin ehtiramla,

İlham ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 15 fevral 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Prezident İlham Əliyevin nitqi

- Hörmətli xanımlar və cənablar.

İlk növbədə, prezident seçkilərində mənə yenidən böyük etimad və dəstək göstərən doğma Azərbaycan xalqına öz dərin təşəkkürümü bildirmək istəyirəm. Əziz xalqımı bir daha əmin etmək istəyirəm ki, bundan sonra da Azərbaycanın hərtərəfli inkişafı, ərazi bütövlüyümüzün qorunması üçün əlimdən gələni əsirgəməyəcəyəm.

İyirmi ildən çoxdur ki, Azərbaycan xalqı mənə öz dəstəyini göstərir. 2003-cü ildə ilk dəfə Prezident vəzifəsinə seçiləndə əziz xalqımı əmin etmişdim ki, qarşıda duran bütün vəzifələri icra etməyə, xalqın yüksək etimadını doğrultmağa çalışacağam. Bu illər uğurlarla dolu, qələbələrlə dolu illər olmuşdur. Çətinliklər də oldu, problemlər də oldu, ancaq Azərbaycan xalqı bir yumruq kimi birləşərək bütün çətinliklərə və problemlərə baxmayaraq, inkişaf və tərəqqi yolu ilə uğurla gedirdi.

2003-cü ildə verdiyim bütün vədlər yerinə yetirildi. Əldə edilmiş bütün nailiyyətlərin mənbəyi Azərbaycan xalqıdır, onun mənə göstərdiyi inam və onun vahid amal ətrafında birləşmə bacarığıdır. Biz doğrudan da bütün dünyaya sübut etmişik ki, böyük xalqıq, biz öz taleyimizi özümüz həll edirik, ölkə qarşısında duran problemləri özümüz heç kimin köməyi olmadan həll edirik və əsaslı şəkildə həll edirik.

Verdiyim vədlər arasında təbii ki, ilk növbədə, ölkəmizin ərazi bütövlüyünün bərpası idi. O vaxt və ondan sonrakı illərdə, o cümlədən 2018-ci ildə bax bu kürsüdən andiçmə mərasimində demişdim ki, Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsi yalnız və yalnız Azərbaycanın ərazi bütövlüyü çərçivəsində öz həllini tapmalıdır, heç vaxt Azərbaycan xalqı öz ərazisində ikinci erməni dövlətinin yaradılmasına imkan verməyəcək və nəyin bahasına olursa-olsun biz öz doğma torpaqlarımızı azad edəcəyik. O gündən cəmi 2 il yarım keçdi və Azərbaycan xalqı bir yumruq kimi birləşərək Vətən müharibəsi nəticəsində torpaqlarımızın böyük hissəsini azad etmişdir, 300-dən çox şəhər və kənd azad olunmuşdur, o cümlədən bizim mədəniyyət paytaxtımız Şuşa şəhəri işğalçılardan azad edilmişdir. Biz qan tökərək, şəhidlər verərək tarixi ədaləti bərpa etdik.

Allah bütün şəhidlərimizə rəhmət eləsin. Biz onların və on minlərlə Azərbaycan gəncinin şücaəti, fədakarlığı, qəhrəmanlığı sayəsində bu gün azad Qarabağda yaşayırıq, qururuq, ərazi bütövlüyümüzü bərpa edən, öz ləyaqətini bərpa edən xalq kimi qururuq, yaradırıq, şəhər və kəndlərimizi yenidən qururuq.

İkinci Qarabağ müharibəsi şanlı tariximizdir. Ancaq müharibə olmaya bilərdi, əgər Ermənistan və onun rəhbərliyi, onun arxasında dayanan qüvvələr beynəlxalq hüquqa əməl etsəydilər, BMT Təhlükəsizlik Şurasının dörd qətnaməsinə əməl etsəydilər. Əgər böyük dövlətlər Ermənistana onun işğalçılıq siyasətinə görə sanksiyalar tətbiq etsəydilər, heç olmasa, onların işğalçılıq siyasətini pisləsəydilər, bəlkə də müharibəyə ehtiyac qalmazdı. Azərbaycan dövləti uzun illər ərzində təmkinlilik göstərirdi, eyni zamanda, aparılan danışıqlara sadiqlik göstərirdi. Baxmayaraq ki, illər keçdikcə bizim ümidlərimiz də tükənirdi, işğalçı dövlət daha da azğınlaşırdı, hesab edirdi ki, bizim torpaqlarımızı əbədi işğal altında saxlaya bilər.

O inamı onlara verənlər Ermənistan rəhbərliyi ilə bərabər bütün məsuliyyəti daşıyırlar və bölüşürlər. Mən dəfələrlə müxtəlif tədbirlərdə, eyni zamanda, Ermənistan rəhbərliyi ilə, onlara dəstək verən böyük dövlətlərin rəhbərləri ilə söhbətlər əsnasında deyirdim ki, Azərbaycan heç vaxt bu vəziyyətlə barışmayacaq. Deyirdim ki, nə qədər gec deyil, Ermənistanı inandırın və özünüz də lazımi addımlar atın ki, bu işğala son qoyulsun. Ancaq əfsuslar olsun ki, bütün çağırışlarım, bütün xəbərdarlıqlarım havada qaldı. Sanki kimsə hesab edirdi ki, Azərbaycan xalqı bu işğalla barışmalı olacaq. Biz isə döyüş meydanında göstərdik ki, nəyə qadirik. Biz döyüş meydanında cəmi 44 gün ərzində Ermənistan ordusunu tamamilə darmadağın etmişdik. Elə günə salmışdıq ki, özlərinin etirafına görə, 12 mindən çox fərarisi olmuşdur. Azərbaycan Ordusundan bir nəfər də döyüş meydanını tərk edib qaçmamışdır. Bu, bir daha Azərbaycan xalqının əyilməz ruhunu göstərir. Bir daha göstərir, elə gənc nəsil yetişib ki, Vətən uğrunda, torpaq uğrunda, milli ləyaqət uğrunda ölümə getməyə hazırdır və ölümə də gedirdilər bizim gənclərimiz. Biz bütün dünyada Ermənistanın uzun illər ərzində yaratmağa çalışdığı mifləri darmadağın etdik, erməni ordusunu qorxaq və təslimçi ordu kimi təqdim etdik. Bunu bizim cəsur döyüşçülərimiz qan tökərək, irəliyə gedərək, 5-6 müdafiə xəttini aşaraq sübut etmişlər və 44 günlük Vətən müharibəsi, bir daha demək istəyirəm, bizim əyilməz ruhumuzu göstərmişdir, Azərbaycan xalqının iradəsini göstərmişdir, Azərbaycan dövlətinin gücünü göstərmişdir. Xalq bir yumruq kimi birləşdi və cəmi 44 gün ərzində bütün tarixi və strateji vəzifələr təmin edildi. Bu 44 gün ərzində bir dəfə də olsun Ordumuz geriyə addım atmamışdır, ancaq irəli gedirdik. Şuşanın azad edilməsi tarixi hadisə olaraq, eyni zamanda, İkinci Qarabağ müharibəsinə son qoydu. Çünki ondan sonra Ermənistan kapitulyasiya aktına imza atmağa məcbur olmuşdur, bizim qarşımızda ağ bayraq qaldırmışdır, təslim olmuşdur və beləliklə, İkinci Qarabağ müharibəsi başa çatdı.

Müharibədən keçən dövr ərzində biz öz prinsipial mövqeyimizi bütün məsələlərdə göstərmişdik, həm beynəlxalq vasitəçilik etməyə çalışanlarla, həm Ermənistan tərəfi ilə çoxsaylı görüşlər zamanı bildirilmişdir ki, onların üzərinə götürdükləri bütün öhdəliklər yerinə yetirilməlidir. Kapitulyasiya aktında hər şey açıq-aydın göstərilmişdir. Düzdür, bəzi öhdəliklər yerinə yetirildi, o da məcburən, qorxudan. Çünki İkinci Qarabağ müharibəsi işğalçılara elə bir sarsıdıcı zərbə vurdu ki, onlar uzun müddət ərzində özlərinə gələ bilmirdilər. Ancaq vaxt keçdikcə gördük ki, yenidən bizə qarşı ərazi iddiaları irəli sürülür, onlar yenidən o çirkin əməllərindən əl çəkmək istəmirlər. Biz isə haqlı olaraq tələb edirdik ki, bütün şərtlər və öhdəliklər icra edilməlidir. Ermənistan özü bu öhdəliklərin altında imza atmışdır. Onların arasında, ilk növbədə, qanunsuz silahlı birləşmələrin Azərbaycan ərazisindən çıxarılması və Azərbaycanın əsas hissəsi ilə Naxçıvan Muxtar Respublikası arasındakı yol bağlantısı öhdəlikləri dururdu və üç il ərzində bu öhdəliklərin yerinə yetirilməsi məsələsi öz həllini tapmamışdır. Ermənistan sanki İkinci Qarabağ müharibəsinin nəticələrini unutmuşdu. Bəlkə kimsə onlara müəyyən məsləhətlər də verirdi ki, bu öhdəliklər yerinə yetirilməsin.

Üç il ərzində biz yenə də səbir göstərmişdik, biz yeni gərginləşmə vəziyyəti yaratmaq fikrində deyildik və İkinci Qarabağ müharibəsindən antiterror əməliyyatına qədər keçən dövr ərzində bunun bütün xronoloji məqamları bir daha onu göstərir ki, Azərbaycanın mövqeyi ədalətli mövqedir. Düzdür, Ermənistan və onun arxasında duran qüvvələr bunu görmək istəmirlər. Ancaq hər şey sənədləşdirilib, bu gün heç nəyi gizlətmək mümkün deyil. Üç il ərzində nəinki Ermənistan öz silahlı qüvvələrini Qarabağ bölgəsindən çıxarmayıb, hətta əlavə silah-sursat göndərib, minalar göndərib, bizə qarşı mina terroru davam edib, daha geniş vüsət almışdır. Ermənistan sanki bütün dünyanı və o cümlədən bizi aldatmağa çalışırdı ki, Ermənistan ordusunun silahlı birləşmələri Qarabağda mövcud deyil, bu, sən demə, hansısa özünümüdafiə qüvvələridir. Bu cəfəng versiyalara inananlar Ermənistan rəhbərliyi ilə birlikdə bütün məsuliyyəti daşıyırlar.

Ona görə antiterror əməliyyatı qaçılmaz idi. Ermənistan mövqeyində təzadlı məqamlar artıq bir qayda kimi müşahidə olunur. Əgər Ermənistan tərəfindən bir həftə təzadlı, bir-birini inkar edən hər hansı açıqlama verilməsə, biz artıq şübhə etməyə başlayırıq ki, görəsən, nələr baş verir. Bir tərəfdən Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü rəsmən tanıyan və 2022-ci ilin oktyabr ayında bunu bəyan edən dövlət, digər tərəfdən bizə qarşı ərazi iddialarından əl çəkmirdi. Bunu, həm onların açıqlamaları göstərirdi, həm də onların qanunları, o cümlədən onların əsas qanunu bunu göstərir, eyni zamanda, separatçı qüvvələrə Ermənistan rəhbərliyi tərəfindən göndərilən təbrik məktubları göstərirdi. Bunu görmək istəməyənlər, bu gün Ermənistanın arxasında durmağa çalışanlar bilməlidirlər ki, heç nəyi gizlədə bilməyəcəklər.

Bizim ərazi bütövlüyümüz tam bərpa olunmalı idi və biz İkinci Qarabağ müharibəsindən sonra bu məqsədə doğru məqsədyönlü şəkildə addımlayırdıq. İndi bütün hadisələri yenidən dilə gətirməyə ehtiyac yoxdur, Azərbaycan xalqı hər şeyi bilir və hər şeyi yadda saxlayır. Hər bir addımımızın məntiqi mənası var idi, hər bir addım əvvəlki addımın məntiqi davamı idi, istər Laçın-Xankəndi yolu ilə əlaqədar, istər antiterror əməliyyatının keçirilməsi ilə əlaqədar. Mən digər addımları da qeyd etməliyəm, o cümlədən Azərbaycan və Ermənistan şərti sərhədində baş vermiş hadisələr, hesab edirəm ki, bax bugünkü reallığın əldə edilməsi üçün çox önəmli rol oynamışdı. Ola bilər o vaxt bəziləri obyektiv səbəblərə görə bunu tam dərk edə bilmirdi, ancaq bu gün keçmişə baxdıqda hər kəs görür ki, bir dənə də olsun addımımız situativ xarakter daşımırdı, avantüra xarakteri daşımırdı və mənasız deyildi. Biz, ümumiyyətlə, heç vaxt mənasız addımlar atmırıq, atmamışıq və atmayacağıq. Bu gün hansı addımlar atılırsa, o addımların hədəfə doğru getmək üçün böyük mənası var.

Sentyabr ayında keçirilmiş antiterror əməliyyatı bir daha Silahlı Qüvvələrimizin gücünü göstərdi. Cəmi bir neçə saat ərzində Ermənistan ordusunun təxminən 15 minlik ekspedisiya korpusu tamamilə iflic vəziyyətinə salınmışdır və onlar ikinci dəfə kapitulyasiya aktına imza atmağa məcbur olmuşlar. Bununla da Azərbaycan ərazisində separatizmin kökü kəsildi. Bununla da Azərbaycan həm öz ərazi bütövlüyünü, həm də dövlət suverenliyini tam bərpa etdi.

Bu, tarixi hadisədir və bu tarixi hadisə bizim çoxəsrlik tariximizdə xüsusi yerə malikdir. Bu prezident seçkilərinin əsas əlaməti, xüsusiyyəti və önəmi ondadır ki, müstəqillik dövründə ilk dəfə idi ki, seçkilər ölkəmizin bütün ərazilərində keçirilmişdir. Mən, bildiyiniz kimi, səsvermə prosesində Xankəndidə iştirak etmişdim. Mən Azərbaycanın istənilən yerində səs verə bilərdim, ancaq hesab etdim ki, Xankəndidə səs verməyim daha düzgün olar. Məhz Xankəndidə hələ 1980-ci illərin sonlarında xalqımıza qarşı qanlı cinayətlər başlamışdır. Məhz Xankəndidə səs verdiyim binada xalqımıza qarşı soyqırımı planlaşdırılırdı və oradan idarə olunurdu. Məhz səs verdiyim binanın önündə yerləşən meydanda erməni millətçiləri və ondan sonra Ermənistan dövləti bizə qarşı ərazi iddialarını irəli sürmüşdü. Məhz o binada Qarabağı Azərbaycandan ayırmaq üçün hələ sovet dövründə xüsusi komitə yerləşdirilmişdi və o komitənin əsas məqsədi Qarabağı Azərbaycandan ayırmaq idi, bunu hər kəs bilir. Ona görə məhz orada otuz il bizim tarixi yerimizi, Pənahəli xan tərəfindən salınan o məkanı qanunsuz zəbt edən şeytanlar məhz orada da öz süqutunu özləri təsdiq etmişlər, təbii ki, məcburən. Orada verdiyim səs, o qutuya atdığım bülleten, sadəcə olaraq, bülleten deyildi. Bu, erməni separatçılarının tabutuna vurulan son mismar idi.

İndi isə yeni dövr başlayır. Biz bu dövrə alnımız açıq, üzümüz ağ, başımız dik daxil oluruq. Bu dövrün böyük nailiyyətləri olacaq, mən buna şübhə etmirəm. Çünki son illərin tarixi onu göstərir ki, qarşıya qoyduğumuz bütün vəzifələr icra edildi. Əlbəttə ki, bütöv Azərbaycan bu dövrə qədəm qoymuş, bütövləşmiş birlik nümayiş etdirmiş, o cümlədən bu seçkilərdə böyük birlik nümayiş etdirmiş xalq böyük uğurlara imza atacaq. Mənim buna şübhəm yoxdur. Azərbaycan cəmiyyətində hökm sürən çox müsbət ab-hava bizi daha da gücləndirir. Güclü Azərbaycan bizim həmişə hədəfimiz olub. Əgər güclü Azərbaycan qurmasaydıq, əgər kimdənsə istər siyasi, istər iqtisadi sahədə asılı olmuş olsaydıq, heç vaxt biz ərazi bütövlüyümüzü bərpa edə bilməzdik. Uzun danışıqlar prosesi çərçivəsində dəfələrlə bizə hansısa yarımçıq təkliflər irəli sürülürdü, təklif edilirdi. Ancaq o təkliflər bizim üçün qəbuledilməz idi, mən hər dəfə deyirdim ki, Azərbaycan Bayrağı ərazimizin hər bir yerində dalğalanacaq.

Hələ Bayraq Meydanının açılışında demişdim ki, bayrağımız Şuşada, Xankəndidə dalğalanacaq, bizim siyasətimiz bundan ibarət idi. Biz bütün gücümüzü səfərbər edib bu hədəfə doğru gedirdik, biz hər gün, hər saat bu müqəddəs günü yaxınlaşdırırdıq.

Təbii ki, yeni dövrə qədəm qoyarkən böyük ümidlərlə yaşayırıq. Əminəm ki, bütün Azərbaycan xalqı böyük ümidlərlə yaşayır və biz, əlbəttə, elə işləməliyik, elə addımlar atmalıyıq ki, bu ümidlər çin olsun.

Hesab edirəm ki, növbəti illərdə qarşımızda duran əsas vəzifələrdən biri Ordumuzun, Silahlı Qüvvələrimizin daha da gücləndirilməsidir. İkinci Qarabağ müharibəsindən sonra bu istiqamətdə çox böyük addımlar atıldı və mən müxtəlif vaxtlarda bu məsələ ilə bağlı öz sözlərimi demişdim. Demişdim ki, bu gün Azərbaycan Ordusu 2020-ci ildəkindən daha güclüdür və cəmi bir neçə saat davam edən antiterror əməliyyatı bunun bariz nümunəsidir.

Bu gün Silahlı Qüvvələrimizin gələcək inkişafı ilə bağlı lazımi addımlar atılır, lazımi silah-sursat, texnika alınır, yeni silahlı birləşmələr yaradılır. Xüsusi Təyinatlı Qüvvələrin sayı bir neçə dəfə artırılıb, yeni yaradılmış “Komando” silahlı birləşmələrində hərbçilərin sayı minlərlə ölçülür və bu proses davam edir. Biz elə Ordu yaratmışıq ki, - bundan sonra da bu işlər davam edəcək, - heç kim bizə sataşa bilməz və gələcəkdə də belə bir fikirdə ola bilməz. Bu günlərdə Ermənistan tərəfindən törədilmiş yeni təxribata dərhal adek-

İlham Əliyevin andiçmə mərasimi keçirilib

vat cavab verildi, düşmən cəzalandırıldı. Bu, bir daha onlara və əsasən onlara ürək-dirək verən, üstümüzə göndərən qüvvələrə siqnal idi ki, bizim qabağımızda heç kim dura bilməz. Ermənistanın nə qədər havadarları olsa da, heç kim bizi dayandıra bilməz. Bizim siyasətimiz beynəlxalq hüquqa əsaslanır. Bizim Ermənistan ərazisinə iddiamız yoxdur, ancaq onlar da öz iddialarını geri döndərməlidirlər. Bizdən əsassız iddialarla şantaj dili ilə danışmaq onlara baha başa gələcək və onu yəqin ki, hər kəs görür. Beləliklə, ordu quruculuğu prosesi davam etdiriləcək. Bizim dövlət büdcəmizdə bu gün də ən böyük xərclər hərbi xərclərdir və hərbi xərclərlə bərabər, Qarabağ və Şərqi Zəngəzurun bərpasıdır.

Biz çox güclü hərbi sənaye kompleksi yaradırıq, artıq bunun birinci mərhələsi başa çatdı. İkinci mərhələsi daha genişmiqyaslı olacaq. Təkcə bu il bu məqsədlər üçün həm özəl, həm dövlət müəssisələri tərəfindən ən azı bir milyard manat sərmayə qoyulacaq və biz özümüzü bundan sonra daha böyük həcmdə silah-sursatla, texnika ilə təmin edəcəyik, daha böyük həcmdə ixrac edəcəyik və bu sahədə də müəyyən dərəcədə, deyə bilərəm ki, böyük dərəcədə xarici asılılıqdan canımızı qurtaracağıq. Necə ki, siyasi sahədə, iqtisadi sahədə bizim xarici təsirə məruz qalma şansımız sıfra bərabərdir, çünki biz müstəqil siyasət aparırıq.

Bu gün dünyada gedən prosesləri hər kəs görür. Dünya faktiki olaraq Üçüncü Dünya müharibəsinə çox yaxındır. Bəziləri hesab edir ki, artıq bu Üçüncü Dünya müharibəsi başlamışdır, müxtəlif fərziyyələr ola bilər. Təbii ki, müasir müharibələr əvvəlki müharibələrdən fərqlənir. İkinci Dünya müharibəsi ilə bugünkü müharibələri müqayisə etmək belə mümkün deyil və təbii ki, bir çox ölkələr bu gün hərbi sahəyə diqqət yetirməyə başlamışlar. Biz isə bunu artıq 20 ildən çoxdur ki edirik və bu gün bizdə əldə edilmiş təcrübə, o cümlədən döyüş təcrübəsi əvəzolunmazdır. Bizim Ordumuz təlimlərdə yox, paradlarda yox, döyüş meydanında öz gücünü göstərmişdir. Ermənistan və ona hərbi cəhətdən dəstək verənlər bilməlidirlər ki, bizi heç nə dayandıra bilməz. Əgər bizə qarşı ərazi iddialarına son qoyulmazsa, əgər Ermənistan öz qanunvericiliyini normal qaydaya salmazsa, təbii ki, sülh müqaviləsi olmayacaq. Bu, bir daha onu deməyə əsas verir ki, ordu quruculuğu, hərbi potensialın gücləndirilməsi əsas vəzifədir. Bu gün onu da bildirməliyəm ki, bir çox ölkələr üçün bu, əsas vəzifə kimi artıq qəbul olunub, onların hərbi doktrinalarında, onların büdcə xərclərində və digər addımlarda da bunu əyani şəkildə görmək olur. Bizim üstünlüyümüz ondan ibarətdir ki, Ordumuz döyüş meydanında öz gücünü göstərib, Ordumuzda çox yüksək mənəvi ruh var, bizim peşəkarlığımız artır və biz Ermənistanı döyüş meydanında məğlub etmişik. Ona görə bu amil həmişə mövcud olacaq.

Biz, eyni zamanda, sərhədlərimizi daha da güclü qorumalıyıq. Bunu da qarşıya önəmli vəzifə kimi qoyuram. Bu istiqamətdə də önəmli addımlar atılmışdır. Xüsusilə nəzərə alsaq ki, İkinci Qarabağ müharibəsindən sonra biz həm o vaxt işğal altında olan Azərbaycan-İran sərhədinə qayıtmışıq, həm də Azərbaycan-Ermənistan şərti sərhədində yerləşmişik. Əlbəttə ki, sərhəd infrastrukturunun qurulması xüsusi əhəmiyyət daşıyır və biz burada da ən müasir üsullardan istifadə edirik və edəcəyik. Sərhədimiz elə möhkəm bağlı olmalıdır ki, bir quş belə uça bilməsin. Sərhədlərimizin qorunması, eyni zamanda, bizi xarici risklərdən qoruyacaq. Çünki ölkə daxilində risklər yoxdur. Bütün mümkün olan potensial risklər ölkəmizin hüdudlarından kənarda yerləşir və formalaşır. Təhlükəsizlik tədbirlərinin bundan sonra da görülməsi vacib vəzifə kimi qarşıya qoyulur. Biz özümüzü təhlükəsizlik tədbirlərinin gücləndirilməsi və sərhədlərimizin möhkəmləndirilməsi nəticəsində həm fiziki risklərdən qorumalıyıq, həm də özümüzü ideoloji risklərdən qorumalıyıq. İdeoloji risklər sərhəd tanımır, xüsusilə indiki şəraitdə. Ona görə burada əsas vəzifə gənc nəslin vətənpərvərlik ruhunda, milli ənənələr ruhunda tərbiyə olunmasıdır. Bu məsələyə çox ciddi yanaşmalıyıq və mən bunu əsas vəzifələrdən biri kimi qarşıya qoyuram. Gənc nəslin tərbiyə edilməsi bizim gələcəyimizin təmin edilməsi deməkdir.

Bu gün Azərbaycan xalqı bir yumruq kimi birləşib. Bizi birləşdirən ümummilli məsələ Qarabağın azad edilməsi idi. Bu məsələ artıq öz həllini tapdı və bu birlik daimi olmalıdır. Milli birlik daimi olmalıdır, çünki Azərbaycanın önəmi artır, dünyada oynadığı rolu artır. Əlbəttə, bizə qarşı bundan sonra da ideoloji təxribatlar nəinki istisna deyil, bunlar qaçılmazdır və biz bunu demək olar ki, gündəlik həyatda görürük. Bizim işimizə kölgə salmaq, bizi diskriminasiyaya uğratmaq, Azərbaycan haqqında əsassız və yalançı, mənfi imic yaratmaq - biz bütün bunları gündəlik həyatda görürük, Azərbaycan xalqı görür və bundan hiddətlənir.

Biz elə bir gənc nəsil yetişdirməliyik ki, onlar da daim bizim kimi milli ənənələrə, milli-mənəvi dəyərlərə sadiq olsunlar, onların beyinləri saf olsun. Heç kim onların beyinlərini zəhərləmək istəyəndə uğura nail olmasın və burada, əlbəttə ki, ilk növbədə, ailə tərbiyəsi ön plana çıxır. Xoşbəxtlikdən Azərbaycan ailəsi sağlam ailədir, ənənələr, milli dəyərlər üzərində qurulan ailədir. Ailə tərbiyəsi hər bir gənc üçün, hər bir uşaq üçün əsas tərbiyədir. İkinci yerdə məktəb tərbiyəsidir və belə müzəffər gənclərimizin yetişdirilməsində də Azərbaycan məktəbinin çox böyük rolu vardır. Məktəblərdə uşaqlara aşılanan dəyərlər, müstəqilliklə bağlı, milli ləyaqətlə bağlı, əsrlər boyu bizə qarşı edilən ədalətsizliklə, - təkcə son 30 il ərzində yox, - torpaqlarımızın müxtəlif dövrlərdə əlimizdən alınması ilə bağlı və bizim qəhrəmanlıq tariximizlə bağlı uşaqlara verilən tərbiyə və biliklər çox böyük önəm daşıyır. Bütövlükdə milli-mənəvi dəyərlərə gəldikdə, bu, bizim cəmiyyətimizin əsasıdır və bu, sarsılmaz varlıqdır, sarsılmaz dəyərdir və bunu sarsılmaz etmək bizim əlimizdədir. Çünki burada hər hansı bir kənar qüvvə öz çirkin niyyətlərinə çatsa, o zaman bizim ciddi problemlərimiz olacaq. Ona görə gənclərimizin milli ruhda tərbiyə edilməsi, ənənəvi dəyərlər əsasında tərbiyə edilməsi, dırnaqarası mütərəqqi və yad dəyərlərin tamamilə cəmiyyətimizdən silinməsi - bu vəzifə bizim hamımızın qarşısında durur, hər bir ailə qarşısında durur və dövlət qarşısında durur. Burada, əlbəttə ki, dövlət siyasəti də aparılır və aparılacaq. Eyni zamanda, dediyim kimi, bütün cəmiyyət burada həmrəy olmalıdır və biz bu həmrəyliyi görürük. Bu seçkilərdə göstərilən həmrəylik cəmiyyətimizi bir qaya kimi möhkəmləndirir və belə olan halda heç bir kənar qüvvə bizə qarşı heç bir məkrli plan həyata keçirə bilməz.

Biz bundan sonra da Azərbaycanda vətəndaş cəmiyyətinin yaradılması ilə bağlı addımlar atacağıq. Azərbaycan xalqının həmrəyliyi əsas uğurlarımızdan biridir. İkinci Qarabağ müharibəsindəki parlaq Qələbə bir daha onu göstərdi ki, Azərbaycan xalqı böyük xalqdır. Azərbaycanda yaşayan bütün etnik qruplar, bütün xalqlar Azərbaycan Bayrağı altında birləşib. Bu Qələbədə, bu tarixi Zəfərdə ölkəmizdə yaşayan hər bir xalqın öz dəyərli töhfəsi var.

Azərbaycançılıq ideologiyası, azərbaycançılıq prinsipləri Azərbaycanda çoxdan bərqərar olub. Ulu Öndər Heydər Əliyevin bizə qoyduğu dəyərli miraslardan biri də məhz azərbaycançılıq məfkurəsidir. Biz - onun davamçıları isə bu müsbət meyilləri öz tərəfimizdən daha da gücləndiririk. Azərbaycanda yaşayan bütün xalqlar vahid, mehriban ailə kimi yaşayır. Bizim birliyimizi pozmaq istəyənlər nə qədər cəhd göstərsələr də buna nail ola bilməyiblər və heç vaxt nail ola bilməyəcəklər. Çünki biz hamımız bir amal uğrunda birləşmişik. Biz hamımız şəhidlər vermişik, qan tökmüşük. Erməni işğalçılara qarşı sinəmizi qabağa verib döyüşə getmişik. Bu birlik, bu həmrəylik və bu şanlı Zəfər tarixi Azərbaycanda yaşayan bütün xalqları daha da sıx birləşdirir və bu da əsas vəzifələrdən biri kimi qarşıya qoyulur. Deyə bilərəm ki, bu sahədə çox böyük tarixi nailiyyətlər var, baxmayaraq ki, müxtəlif istiqamətlərdən bu birliyi pozmaq, bizim aramıza girmək, təxribat xarakterli uydurmaları ortaya atmaq cəhdləri kifayət qədər çox olub və olacaq. Çünki bizi istəməyən qüvvələr, bizim gücümüzü qəbul etməyən, Ermənistan üzərində parlaq Qələbəmizi həzm edə bilməyən anti-Azərbaycan qüvvələr çalışacaqlar ki, bu amildən istifadə etsinlər. Onların səyləri əbəs olacaq. Bizim birliyimiz bu səylər qarşısında bir sədd kimi durmalıdır və durur. Bu istiqamətdə bundan sonra da lazımi addımlar atılacaq. Təbii ki, cəmiyyət, vəzifəli şəxslər, dövlət qurumları burada vahid siyasət aparır və bu siyasət gündəlik həyatda özünü göstərir.

Növbəti önəmli vəzifə Qarabağ və Şərqi Zəngəzurun bərpa edilməsidir. Deyə bilərəm ki, burada görülən işlər azad edilmiş torpaqlara gələn hər bir qərəzsiz xarici qonağı valeh edir. Çünki bu dərəcədə dağıntılardan sonra bu sürətlə bərpa işlərinin aparılması, yəqin ki, tarixdə görünməmiş bir hadisədir. Onu da nəzərə almalıyıq ki, mənfur düşmən bizim ərazilərimizi minalayıb və 300-dən çox insan artıq həyatını, ya da ki, öz sağlamlığını itirib. Əfsuslar olsun ki, biz hər həftə belə ağır xəbərləri eşidirik. Minalardan təmizləmə prosesi gedir, 120 min hektar artıq təmizlənib, amma minalanmış ərazi qat-qat daha genişdir. Bütün bunlara baxmayaraq, keçmiş köçkünlərin öz dədə-baba torpaqlarına qaytarılması prosesi uğurla gedir. Bu günə qədər təxminən 5400 keçmiş köçkün artıq beş yaşayış məntəqəsinə göndərilib, orada yerləşdirilib və bu il ən azı 20 yaşayış məntəqəsinə keçmiş köçkünlər qayıdacaq. Bizim planımız azad edilmiş torpaqlarda ilin sonuna qədər 5 şəhərə və 15 kəndə 20 min keçmiş köçkünü yerləşdirməkdir. Yüzdən çox şəhərin və kəndin baş planları hazırlanıb, təsdiqlənib. Bir çox şəhər və kəndlərdə artıq inşaat işləri başlamışdır. Biz Böyük Qayıdış proqramının birinci mərhələsini 2026-cı ilin sonunda başa çatdıracağıq və o vaxt 140 min köçkün öz dədə-baba torpaqlarına qayıdacaq. Bununla paralel olaraq, bütün sosial infrastruktur inşa edilir, xəstəxanalar, məktəblər, idman obyektləri, infrastruktur obyektləri, yollar, 130-dan çox tunel və körpü, - 40 tunel və 90 körpü, - inşa edilir. Yəni, bu, sadəcə olaraq işin miqyasını göstərir, bütün elektrik təsərrüfatı yenidən qurulub, dəmir yolları çəkilir, iki beynəlxalq hava limanı açılıb, üçüncüsü də Laçında açılacaq. Yəni, geniş quruculuq işləri görüləcək. Əlbəttə ki, köçkünlər üçün yeni evlər, bütün müasir şəhərsalma qaydalarına uyğun olan yaşayış yerləri qurulacaq və tarixi şəhərlərimizin tarixi siması bərpa ediləcək.

Əlbəttə ki, bütün bunlara nail olmaq üçün iqtisadiyyatımız inkişaf etməlidir. Bu ilin yanvar ayının nəticələri ümidvericidir. Ümumi daxili məhsul 5 faiz, qeyri-neft sektorunda isə 12 faizdən çox artıb. Bu, ümidverici göstəricidir və onu göstərir ki, biz indi yavaş-yavaş öz iqtisadi templərimizi bərpa edirik. Müqayisə üçün deyə bilərəm ki, 2003-cü ildə bizim ümumi daxili məhsulumuz 7 milyard dollar idi, keçən ilin yekunlarına görə isə bu rəqəm 72 milyard dollardır. Yəni, bu, 20 ildə iqtisadiyyatımızın inkişafının əsas göstəricisidir. Bizim 2003-cü ildə valyuta ehtiyatlarımız 1,6 milyard dollar idisə, bu gün bu, artıq 69,5 milyard dollardır və biz bu 20 il ərzində görün öz valyuta ehtiyatlarımızı nə qədər artırmışıq. Bu, bizə iqtisadi və maliyyə müstəqilliyi verən əsas amillərdən biridir. Aparılan siyasət nəticəsində birbaşa xarici borcumuz 6,4 milyard dollara düşüb, bu da ümumi daxili məhsulumuzun cəmi 9 faizini, ondan da az təşkil edir. İnkişaf etmiş ölkələrdə bu rəqəm 100 faiz, bəlkə də 140 faiz təşkil edir, bizdə isə 9 faizdən az. Yəni, bu, nəyi göstərir? Bizim sağlam maliyyə sistemimizin göstəriciləridir və bu, bizə imkan verir ki, biz müstəqil siyasət aparaq. Bu gün heç kimdən asılı olmayan Azərbaycan inamla, uğurla inkişaf edir, öz xarici siyasətini də buna uyğun şəkildə aparır.

Sosial sahədə görülmüş işlər də göz qabağındadır. 2003-cü ildə bizim minimum əməkhaqqı, - bəlkə də çoxlarının yadında deyil, - 9 manat idi. İndi 345 manatdır. Əlbəttə ki, bu da yetərli deyil, ancaq dinamika var və dinamika davam edəcək. Minimum pensiya 2003-cü ildə 20 manat idi. Bu gün 280 manata çatıb. Orta pensiya 500 manatdan çoxdur. Orta əməkhaqqı 940 manatdır. Əlbəttə ki, yenə də deyirəm, bu, bizi qane edə bilməz. Ancaq dinamika var, inkişaf var və ən önəmlisi, gözəl perspektivlər var. Bu gün iqtisadi sahədə aparılan islahatlar artıq Azərbaycanda tamamilə yeni bir investisiya iqlimi yaratmışdır.

(davamı 4-cü səhifədə)

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin andiçmə mərasimi keçirilib

(əvvəli 3-cü səhifədə)

Əgər əvvəlki illərdə investisiyalar daha çox neft-qaz sahəsinə qoyulurdusa, bu gün qeyri-neft sektoruna qoyulan sərmayə milyardlarla dollar səviyyəsindədir. Əldə edilmiş razılaşmalar, imzalanmış kontraktlar yaxın bir neçə ildə özünü elə göstərəcək, sıçrayış elə böyük olacaq ki, bunu hər kəs görəcək.

Biz əlbəttə ki, yoxsulluqla bağlı və işsizliklə bağlı öz fəaliyyətimizi davam etdirməliyik. Yoxsulluq Azərbaycanda 5 faiz səviyyəsindədir. 2003-cü ildə təxminən 50 faiz idi. İşsizliklə bağlı daim işlər aparılmalıdır ki, işsizlik aşağı səviyyədə olsun. Müstəqillik dövründə əhalimiz 3 milyon artıb və artan əhalisi olan ölkələrdə işsizlik bir qayda olaraq ciddi problemdir, o cümlədən bizim üçün. Biz hər il 10 minlərlə yeni iş yeri yaratmalıyıq. Bunun üçün əlbəttə ki, daxili resurslar kifayət deyil. Xarici sərmayəyə ehtiyac var və iqtisadi islahatlar, o cümlədən biznes mühitinin yaxşılaşdırılması, rəqabətlə bağlı, inhisarçılığa qarşı olan tədbirlər bu biznes mühitini yaxşılaşdıracaq. Əlbəttə ki, Qarabağ və Şərqi Zəngəzur bizim iqtisadi inkişafımızın yeni bir dayaq nöqtəsi olacaqdır. O bölgələrdə həm kənd təsərrüfatı, həm bərpaolunan enerji ilə bağlı layihələr, turizm layihələri qeyri-neft sektoruna böyük dəstək verəcəkdir.

Sosial sahədə vacib məsələlərdən biri şəhid ailələrinin və müharibə əlillərinin sosial müdafiəsidir. Deyə bilərəm ki, bu kateqoriyadan olan insanlara dövlət tərəfindən 14 min 800 fərdi ev və ya mənzil verilmişdir. Bu kateqoriyadan olan insanların 100 faiz evlərlə təmin edilməsi prosesi sürətlə gedir, o cümlədən bu il və gələn il bu işlər görüləcək.

Vacib vəzifələrdən biri texnoloji inkişafımızdır. Bu gün istər sənaye inkişafı sahəsində, istər hərbi sənaye kompleksi sahəsində və ümumiyyətlə, hərbi sahədə texnoloji inkişaf və üstünlük böyük əhəmiyyət daşıyır. İkinci Qarabağ müharibəsi zamanı hər kəs bunu gördü, antiterror əməliyyatı zamanı da. Təbii ki, Qələbəmizin əsas amili Azərbaycan döyüşçüsüdür. Düşməni məhv edən və Bayrağı azad edilmiş torpaqlara sancan insandır, əsgərdir, zabitdir. Ancaq texniki vasitələr az rol oynamır. Biz texniki vasitələr hesabına İkinci Qarabağ müharibəsindən minimum itkilərlə çıxmışıq. Ona görə texnoloji inkişafla bağlı hədəflər müəyyən edildi, bütün aidiyyəti qurumlara tapşırıqlar verildi və bu iş əlbəttə ki, böyük bir səfərbərlik tələb edən işdir. Sadəcə olaraq, dövlət siyasəti burada yetərli deyil. Biz əlbəttə ki, yeni texnologiyaları alırıq, texnoloji inkişafa böyük dəstək veririk, ancaq burada vacib məsələlərdən biri kadr hazırlığıdır. Deyə bilərəm ki, bu istiqamətdə son 1-2 il ərzində böyük inkişaf mövcuddur, bəlkə də ictimaiyyət o qədər də məlumatlı deyil. Ancaq kadr hazırlığı olmadan heç bir texnoloji yenilik kifayət etməyəcək. Son müddət ərzində bir neçə min Azərbaycan gənci treninqlərdən keçib, xüsusi proqramlardan keçib. Texnoloji inkişaf, rəqəmsallaşma, kibertəhlükəsizlik, süni intellektin tətbiq edilməsi – bütün bunlar bizim gündəlik həyatımızın əlamətlərinə çevrilməlidir. Dövlət qurumları, özəl sektor və cəmiyyətin bütün digər seqmentləri buna hazır olmalıdırlar. Əks təqdirdə, biz geridə qalacağıq. Biz isə geridə qala bilmərik. Biz elə bir bölgədə yerləşirik, bizə qarşı elə bir qüvvələr birləşib ki, bizə ziyan vurmaq üçün fürsət axtarırlar. Biz, - İkinci Qarabağ müharibəsi zamanı və antiterror əməliyyatı zamanı mən bunu artıq demişdim, - sarsılmaz hesab olunan elə bir daşları tərpətdik ki, bunu bizə bağışlamayacaqlar, biz bunu bilməliyik. Əgər kimsə hesab edir ki, bizdən əl çəkəcəklər, səhv edir. Biz hazır olmalıyıq, səfərbər olmalıyıq, əlbəttə ki, cəmiyyət rahat yaşamalıdır. Mən Azərbaycan üçün hər hansı bir təhlükə, təhdid görmürəm. Ancaq nə üçün görmürəm, çünki bilirlər ki, bizim cavabımız amansız olacaq, sarsıdıcı olacaq və heç nəyə baxmadan o cavab veriləcək. Ona görə texnoloji inkişafa nail olmasaq, burada geniş, yəni, bir neçə min yox, on minlərlə azərbaycanlı bu işdə olmasa, biz geridə qala bilərik. Ona görə hesab edirəm ki, bütün qurumlar və eyni zamanda, cəmiyyət bunu da vəzifə kimi bilməlidir və görməlidir.

Digər vacib vəzifələrdən biri bərpaolunan enerji ilə bağlıdır. Burada da biz ön sıralardayıq, artıq işlərə start verildi. Bizim planlarımıza görə 2030-cu ilin sonuna qədər Azərbaycanda 5 min meqavata yaxın bərpaolunan enerji növləri, yeni enerji növləri yaradılmalıdır, əsasən günəş, külək və hidro – su elektrik stansiyaları. Dediyim rəqəm tam realdır, bu, artıq imzalanmış kontraktlar əsasında olacaqdır. Niyyət protokolları isə daha böyük rəqəm haqqında bəhs edir, təqribən 10 min meqavat. Beləliklə, biz böyük həcmdə təbii qazımızı ixrac edə biləcəyik, ona qənaət olunacaq. Elektrik enerjisinin böyük hissəsi bərpaolunan enerji hesabına istehsal ediləcək. Biz iqlim dəyişikliyi məsələlərinə də öz töhfəmizi vermiş olacağıq, xüsusilə nəzərə alsaq ki, Azərbaycan bu il COP29-a - dünya miqyasında ən böyük beynəlxalq konfransa ev sahibliyi edəcəkdir. Ona görə bərpaolunan enerji növləri ilə bağlı bizim hədəflərimiz aydındır. Onu da bildirməliyəm ki, bütün bu layihələr xarici investorlar tərəfindən icra edilir və ediləcək. Əgər belə demək mümkündürsə, biz indi xarici investorların rəqabət prosesini də görürük. Çünki o qədər çox ölkə Azərbaycanda bu sahəyə vəsait qoymaq istəyir ki, bizim bu qədər imkanımız hələ ki, yoxdur. Halbuki Dünya Bankının qolu olan Beynəlxalq Maliyyə Korporasiyası təkcə dənizdə külək potensialımızı 157 min meqavat səviyyəsində təsbit edib.

Ənənəvi yanacaq növləri - neft-qaz sahəsində işlər davam etdiriləcək. Neft hasilatının sabitləşməsi istiqamətində işlər gedir, hesab edirəm ki, yaxın gələcəkdə nəticələr olacaq. Bizə sabit neft hasilatı lazımdır və biz investorlar qarşısında bu vəzifəni qoymuşuq. Müəyyən narahatedici məqamlar olub və işgüzar qaydada təmaslar əsnasında bu məsələlərin həlli gözlənilir.

Təbii qazla bağlı. Biz artıq səkkiz ölkəyə təbii qaz ixrac edirik. Tələbat daha böyükdür, ilk növbədə, təbii ki, Avropa İttifaqı məkanından. Bizdən xahiş edənlərin sayı artır ki, biz kömək edək. Bax, bizə edilən xahişlər bu məqsədi daşıyır. Biz isə etibarlı tərəfdaş kimi həmişə ehtiyacı olanlara kömək etməyə hazırıq və bu köməyi göstəririk, bu da qiymətləndirilir. Düzdür, hər zaman qiymətləndirilməsə də, prinsip etibarilə bu vəziyyət bizi qane edir.

Gələcəkdə bizim ixrac coğrafiyamız artacaq, təbii ki, Avropa istiqaməti üzrə. Bu yaxınlarda bizim yeni resurs bazamız işə salınıb. "Şahdəniz" yatağından sonra ikinci resurs bazamız "Abşeron" qaz-kondensat yatağından ilk qaz çıxarılıb və yəqin ki, biz yaxın gələcəkdə bu yatağın işlənilməsinin ikinci mərhələsinə də başlayacağıq. Gələn il "Azəri-Çıraq-Günəşli" yatağının dərin laylarından qaz hasilatı nəzərdə tutulur. Bu da bizim resurs bazamızı artıracaq. Ondan başqa, "Ümid", "Babək", "Şəfəq", "Asiman", "Qarabağ" neft və qaz-kondensat yataqlarından hasilata başlamaq üçün bir çox xarici investorlar tərəfindən təkliflər var. Vaxtilə bizi istəməyən qüvvələr şayiə yayırdılar ki, Azərbaycanda neft yoxdur. Azərbaycan 1997-ci ildən bəri neft hasilatını yüksək səviyyədə saxlayır və bir çox ölkələrə neft ixrac edir. Sonra deyirdilər ki, Azərbaycanda qaz yoxdur. Təbii ki, bu da cəfəngiyatdır, bax, sadaladığım bu yataqlar onu əyani şəkildə göstərir.

Təbii ki, biz nəqliyyat sahəsində işləri davam etdirəcəyik. Bu gün Azərbaycan dünya miqyasında nəqliyyat mərkəzi kimi qəbul edilir. Bizə həm Qərbdən, həm Şərqdən, həm Şimaldan, həm Cənubdan müraciətlər daxil olur. Azərbaycan ərazisində bütün nəqliyyat infrastrukturu işlək vəziyyətdədir. Sadəcə olaraq bəzi dəmir yollarında modernləşdirmə işləri aparılmalıdır və biz bunu da edirik. Dünyadakı geosiyasi vəziyyətin yaxın gələcəkdə dəyişməsi, yəqin ki, mümkün deyil. Belə olan halda bizim nəqliyyat infrastrukturumuza olan ehtiyac daha da artacaq.

Bizim üstünlüyümüz ondan ibarətdir ki, biz vaxtilə bütün lazımi infrastruktur layihələrini icra etmişik, həm Xəzər dənizində, həm dəmir yolu infrastrukturunda, həm avtomobil yolları, həm dəniz limanı, gəmiqayırma zavodu, hansı ki, bu gün tam gücü ilə işləyir. İlk dəfə olaraq, o zavod işə salınanda sifarişlər onu 100 faiz işlə təmin edib.

Səkkiz beynəlxalq aeroportumuz var, doqquzuncu Laçında inşa edilir. Yəni, biz tam hazırıq. Hazır olmayanlar da öz işlərini görsünlər, öz ərazilərində çatışmayan infrastruktur layihələrini icra etsinlər. Əlbəttə ki, beynəlxalq təcrübəyə əsaslanaraq biz tranzit ölkə kimi öz imkanlarımızı təqdim edirik. Əlbəttə ki, bundan həm iqtisadi, həm siyasi dividendlər alacağıq.

Azərbaycan o ölkələrdəndir ki, açıq dənizlərə çıxışı yoxdur. Ancaq buna baxmayaraq, dediyim o səbəblərə görə bu gün biz nəqliyyat mərkəzlərindən birinə çevrilmişik. Getdikcə rolumuz artacaq, bizə müraciətlər də çoxalacaq, necə ki, bu gün xahişlə müraciət edirlər ki, "bizə qaz verin, bizə qaz verin, bizdə qaz çatmır" və sair, burada da eyni mənzərə olacaqdır.

Biz heç kimdən heç nə xahiş etmirik. Mən 20 ildən çoxdur ki, prezidentəm, bu günə qədər heç kimdən heç nə xahiş etməmişəm, çünki buna ehtiyac da olmayıb. Biz özümüzü tam təmin edən ölkəyik. Biz ikitərəfli formatda əməkdaşlığın tərəfdarıyıq və xarici siyasətimiz də buna hesablanıb - bərabərhüquqlu münasibətlər, bir-birinə hörmət, bir-birinə, necə deyərlər, xoş münasibət, bir-birinin işinə qarışmamaq. Bu, bizim prinsiplərimizdir və bu prinsipləri biz diktə etmişik, bunları qəbul etdirə bilmişik.

Güclü iqtisadiyyat, güclü ordu, daxili sabitlik, xalq-iqtidar birliyi xarici siyasətimizin əsas amilləridir. Çünki xarici siyasət, - bunu hamı bilir, - daxili siyasətin davamıdır. Ona görə bundan sonra da xarici siyasətimiz çox aydın olacaq, açıq olacaq və bu gün dünya ictimaiyyəti bizim siyasətimizi bəyənir və dəstəkləyir. Əgər belə olmasaydı, 155 ölkə bizi BMT Təhlükəsizlik Şurasına üzv seçməzdi. Əgər belə olmasaydı, 120 ölkə bizi Qoşulmama Hərəkatına sədr seçməzdi. Əgər belə olmasaydı, dünya birliyi COP29 Konfransının Azərbaycanda keçirilməsi ilə bağlı qərar qəbul etməzdi.

Bəzən eşidirik ki, hansısa ölkələr, yaxud da ki, ölkələr qrupu beynəlxalq ictimaiyyət funksiyalarını öz üzərinə götürmək istəyir və beynəlxalq ictimaiyyət adından danışmağa çalışır. Sözü olmayanda deyir ki, beynəlxalq ictimaiyyət bu məsələni yaxşı qəbul etməz, beynəlxalq ictimaiyyət o məsələni yaxşı qəbul etməz. Birincisi, bu, təvazökarlıqdan uzaq olan məsələdir. Məhdud sayda olan hər hansı 20-30 ölkə beynəlxalq ictimaiyyət adından danışa bilməz, o ki qaldı bir ölkə, ümumiyyətlə, danışa bilməz. Beynəlxalq ictimaiyyət isə bizim tərəfimizdədir və İkinci Qarabağ müharibəsi zamanı, antiterror əməliyyatı zamanı beynəlxalq ictimaiyyət bizi dəstəkləmişdir. Bu gün Azərbaycanın beynəlxalq nüfuzu hesab edirəm ki, heç kimə sirr deyil.

Biz beynəlxalq təşkilatlarla bağlı bundan sonra da öz addımlarımızı atacağıq, ilk növbədə, Türk Dövlətləri Təşkilatı çərçivəsində səylərimizi davam etdirəcəyik. Bu, bizim üçün prioritetdir, mən bunu açıq demək istəyirəm, yəqin ki, indi aparılan siyasət də hər kəsə bunu aydın göstərir. Bu, bizim üçün əsas beynəlxalq təşkilatdır, çünki bu, bizim ailəmizdir. Bizim başqa ailəmiz yoxdur. Bizim ailəmiz Türk dünyasıdır.

Əgər kimsə hesab edir ki, biz başqa yerdə ailə axtarmalıyıq, deyə bilərəm ki, bizi heç yerdə gözləmirlər və bunu artıq gizlətmirlər. Əgər əvvəlki illərdə, xüsusilə işğal dövründə bizi çaşdırmaq üçün, yəni, gözdən pərdə asmaq üçün müəyyən vədlərlə cəlb etməyə çalışırdılarsa, indi o maskalar da yırtıldı və açıq-aydın burada ayrıcı xətlər müşahidə olunur. Biz o ayırıcı xətləri çəkməmişik, biz bu ayrıcı xətlərin əleyhinəyik. Biz hətta, cəmi üç ölkənin yerləşdiyi Cənubi Qafqazda bu gün bu ayrıcı xətləri açıq-aydın görürük. Belə olan halda, biz haradasa qəbul etmək istəməyənlərə biz baş əyməliyikmi? Qətiyyən, bu, olmayacaq! Bizim ailəmiz Türk dünyasıdır. Biz özümüzü çox yaxşı hiss edirik. Türk Dövlətləri Təşkilatına üzv olan bütün ölkələrlə qardaşlıq münasibətlərimiz var və bizim siyasətimiz Türk Dövlətləri Təşkilatını gücləndirməkdir. Bu, böyük coğrafiyadır, böyük ərazidir, böyük hərbi güc-dür, böyük iqtisadiyyatdır, təbii sərvətlərdir, nəqliyyat yollarıdır, gənc əhalidir, artan əhalidir və bir soydan, kökdən olan xalqlardır. Bundan güclü birlik ola bilərmi? Əlbəttə ki, yox. Biz müştərək səylərlə elə etməliyik ki, Türk Dövlətləri Təşkilatı qlobal arenada önəmli aktora və güc mərkəzinə çevrilsin. Buna biz ancaq birlikdə nail ola bilərik.

İslam Əməkdaşlıq Təşkilatı da həmişə - həm işğal dövründə, həm işğaldan sonra, həm də İkinci Qarabağ müharibəsi və antiterror əməliyyatı zamanı və ondan sonra Azərbaycanın yanında olub. Azərbaycan bu təşkilatın dəyərli üzvüdür. Azərbaycanda müsəlman dininə və bütün dinlərə olan münasibət bu təşkilat tərəfindən yüksək qiymətləndirilir. Bu təşkilat bütün müsəlman ölkələrini birləşdirir. Əlbəttə ki, bu təşkilatda bizim təşəbbüslərimizin qəbul edilməsi və dəstəklənməsi xüsusi məna daşıyır.

Qoşulmama Hərəkatı. Baxmayaraq ki, biz sədrliyi artıq təhvil vermişik, biz üçlükdə təmsil olunuruq. Qoşulmama Hərəkatı bizim sədrliyimiz dönəmində yeni müstəviyə qədəm qoyub, əlbəttə, imkan verə bilmərik ki, müəyyən dərəcədə tənəzzülə uğrasın. Əminəm ki, bu, olmayacaq. Biz isə öz tərəfimizdən əlimizdən gələni edəcəyik ki, Qoşulmama Hərəkatı bir təsisat kimi daha da güclənsin. Əgər üzv ölkələrin qarşısında duran problemlərin həllinə kömək göstərmək lazım olarsa, əlbəttə, biz bunu edəcəyik.

Biz, ümumiyyətlə, bu yeni dövrdə xarici siyasət istiqamətində yeni üfüqlər açmalıyıq. Əgər əvvəlki dövrdə bizim xarici siyasətimizin əsas istiqaməti Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinin həlli idisə, bu gün artıq bu məsələ demək olar ki, gündəlikdə durmur. Ona görə xarici siyasətimizin yeni istiqamətləri üstünlük təşkil etməlidir. Biz dünyanı narahat edən problemlərin həllində daha fəal olacağıq, o cümlədən iqlim dəyişikliyi ilə əlaqədar. Nəzərə alsaq ki, COP29-un ev sahibi və sədri olacağıq, eyni zamanda, dünyada islamofobiyaya qarşı mübarizədə ön sıralarda olmalıyıq. Neokolonializmə qarşı mübarizə aparan ölkələrin yanında olmalıyıq. Neokolonializmi və o eybəcər tarixdən qalan amili Yer üzündən tamamilə silmək üçün öz dəstəyimizi göstəririk və göstərəcəyik. Bunu neokolonializmin başında duranlar da bilsinlər ki, onlar əbəs yerə bizimlə soyuq savaşa çıxıblar. Biz geridə qalmayacağıq, biz heç vaxt müdafiə mövqeyində olmamışıq. Bizə qarşı atılan addımlara adekvat addım atacağıq və bizə qarşı məkrli planlar hazırlayanlar, əminəm ki, peşman olacaqlar.

Nəhayət, Azərbaycan-Ermənistan münasibətləri. Mən çıxışımın sonunda bu məsələyə təsadüfən toxunmuram. Hesab edirəm ki, bu məsələnin əhəmiyyəti süni şəkildə şişirdilir. Ermənistanın havadarları daim bu məsələni müzakirə etmək istəyirlər, öz səylərini göstərmək istəyirlər, deməli, yorğanı öz tərəflərinə çəkmək istəyirlər, vasitəçi olmaq istəyirlər. Birincisi, vasitəçi olmaq üçün sən gərək heç olmasa üzdə bitərəf olasan. Sənin qəlbində nə var, biz bilirik. Amma heç olmasa üzdə, diplomatik qaydalara riayət etməlisən. Bizə bu məsələdə vasitəçi lazım deyil. Mən bunu demişəm, bu yüksək kürsüdən bir daha demək istəyirəm. Biz öz məsələmizi həll etmişik. Ermənistanla sülh müqaviləsinin imzalanmasının da təşəbbüskarı biz olmuşuq. Beş məlum prinsipin də müəllifi biz olmuşuq. Sülh müqaviləsinin mətnini də biz yazmışıq, Ermənistan tərəfinə göndərmişik. İndi Ermənistan beynəlxalq hüququn normalarına riayət etmək istəyirsə, bu müqavilə imzalanacaq. İstəmirsə, yenə də bizə qarşı əsassız iddialar irəli sürüləcəksə, bu müqavilə imzalanmayacaq, ancaq Azərbaycan üçün heç nə dəyişməyəcək. Mən artıq dedim, bizim qarşımızda duran çağırışlara, bizə qarşı aparılan çirkin siyasətə biz onsuz da hazır olmalıyıq. Ona görə hesab edirəm ki, Azərbaycan-Ermənistan münasibətlərinin normallaşması prosesi beynəlxalq gündəlikdən düşməlidir. Çünki yerindən duran bu məsələ ilə məşğul olmaq istəyir, gedin, öz işinizlə məşğul olun. Ona görə mən bu mövzuya, ümumiyyətlə, çox vaxt ayırmaq istəmirəm, çünki buna dəyməz. Biz öz məsələmizi həll etmişik. Biz bu gün Ağdamdayıq, Füzulidəyik, Laçındayıq, Cəbrayıldayıq, Zəngilandayıq, Qubadlıdayıq, Kəlbəcərdəyik, Şuşadayıq, Hadrutdayıq, Xocalıdayıq, Ağdərədəyik, Əsgərandayıq, Xankəndideyik! Bu yeni dövr uğurla başlayır. Əminəm ki, uğurla da davam edəcək. Bu yolda hamımıza uğurlar, yolumuz açıq olsun!

***

Bununla da təntənəli andiçmə mərasimi başa çatdı.

***

Fevralın 14-də andiçmə mərasimindən sonra Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və birinci xanım Mehriban Əliyeva Fəxri xiyabana gəlib müasir müstəqil Azərbaycan dövlətinin memarı və qurucusu, xalqımızın Ümummilli Lideri Heydər Əliyevin məzarını ziyarət edərək xatirəsini ehtiramla yad ediblər, məzarı önünə gül dəstələri qoyublar.

Sonra Prezident İlham Əliyev və birinci xanım Mehriban Əliyeva görkəmli oftalmoloq-alim, akademik Zərifə xanım Əliyevanın, tanınmış dövlət xadimi Əziz Əliyevin və professor Tamerlan Əliyevin məzarlarını ziyarət ediblər və üzərinə gül dəstələri düzüblər.

Həmin gün Prezidenti İlham Əliyev və birinci xanım Mehriban Əliyeva xalqımızın müqəddəs and yeri olan Şəhidlər xiyabanını da ziyarət ediblər.

Azərbaycanın azadlığı, müstəqilliyi və ərazi bütövlüyü uğrunda mübarizədə canlarından keçmiş qəhrəman Vətən övladlarının əziz xatirəsini ehtiramla yad edərək, "Əbədi məşəl" abidəsinin önünə gül dəstələri qoyublar.

“Dəmir yumruq”lu və Zəfər bayraqlı lider

Bu gün artıq böyük qürur hissi ilə, demək olar ki, 7 fevral 2024-cü ilin növbədənkənar prezident seçkiləri Azərbaycan tarixinə Zəfər seçkisi kimi daxil olmuşdur. Xalqımızı 2020-ci ildəki 44 günlük Vətən müharibəsində və 2023-cü ilin sentyabr ayındakı bir günlük lokal xarakterli antiterror tədbirlərində qazandığı tarixi Zəfəri böyük birlik və mütəşəkkillik şəraitində başa çatdırdığı 7 fevral prezident seçkiləri ilə qəti şəkildə möhkəmləndirmişdir.

XXI əsrin dünya liderləri arasında xüsusi yeri və mövqeyi olan, öz xalqına tarixi zəfərlər qazandırmış cənab İlham Əliyevin 2024-cü il fevralın 7-də yenidən Azərbaycan Respublikasının Prezidenti seçilməsi ilə müstəqil dövlətimiz həm də Zəfərdən - Zəfərlərə doğru yeni və etibarlı təminat almışdır. Bu mənada xalqımız və ölkəmiz 7 fevral 2024-cü ilin növbədənkənar prezident seçkiləri ilə müstəqillik tariximizin indiyə qədərki möhtəşəm tarixi inkişaf yoluna yekun vurmuş və daha böyük inkişafın geniş üfüqlərini nümayiş etdirən yeni dövrə qədəm qoymuşdur.

Azərbaycan Respublikasına uğurla rəhbərlik edən, ölkəmizi və xalqımızı yeni tarixi inkişaf mərhələsinə çatdırmış, 7 fevral seçkilərində qazandığı möhtəşəm qələbə ilə tariximizə silinməz izlər salmış, 20 illik inkişafın möhtəşəm hesabatını təqdim edən İlham Əliyev həm də daha böyük gələcəyə təminat verə bilən lider olduğunu da təsdiqləmişdir.

Azərbaycan tarixində xüsusi mərhələ olan 2003-2023-cü illər Prezident İlham Əliyevin siyasi hakimiyyətinin birinci dövrünün epopeyası, 7 fevral 2024-cü il seçkilərində qazanılmış tarixi qələbə isə Ali Baş Komandanın daha böyük gələcəyə çağırışlarını ifadə edən manifestidir. Bu, müstəqil dövlətçilik manifestinin ideya müəllifi uzaqgörən dövlət xadimi, Ümummilli Liderimiz Heydər Əliyev, baş qəhrəmanı və böyük sükançısı isə müzəffər Ali Baş Komandanımız İlham Əliyevdir. Bütün bunlara görə 7 fevral 2024-cü il prezident seçkiləri müstəqillik tariximizin möhtəşəm yekunu, yeni tarixi epoxanın böyük başlanğıcı və paroludur. Dünyanın gözü qarşısında 7 fevral seçkilərində mühüm tarixi qələbə qazanmış Azərbaycan xalqı böyük qürur hissi ilə İlham Əliyevə səs verməklə özünün yeni zəfərlər vəd edən daha böyük gələcəyinə mandat almışdır.

Daşıdığı dərin mənaya və zərurətə görə 7 fevral 2024-cü il prezident seçkilərini Azərbaycan tarixində yalnız Ulu Öndər Heydər Əliyevin ikinci dəfə siyasi hakimiyyətə gəldiyi 3 oktyabr 1993-cü il seçkiləri ilə müqayisə etmək olar. Azərbaycanda dərin böhranların yaşandığı, müstəqilliyin itirilmək təhlükəsinin meydanda olduğu həmin məsuliyyətli sınaq dövründə xalqımız birmənalı şəkildə zəngin təcrübəyə malik olan, dünya şöhrətli görkəmli dövlət xadimi Heydər Əliyevin ölkəmizi xilas edəcəyinə böyük ümid və inam bəsləmişdir. Bu baxımdan 3 oktyabr 1993-cü il seçkilərində xalqımız Heydər Əliyevin simasında öz taleyinə, sabahına səs vermişdi. Tarix Heydər Əliyevin xilaskarlıq missiyasının timsalında xalqımızın nə qədər müdrik olduğunu sübut etmişdir. Görkəmli dövlət xadimi Heydər Əliyev dövlət müstəqilliyimizi itirilmək təhlükəsindən xilas etmək və inkişafın növbəti mərhələsinin möhkəm təməllərini yaratmaqla tarixin gedişatını dəyişdirməyi bacardığını isbat etmişdir.

Məlum olduğu kimi, hazırkı 7 fevral 2024-cü il seçkiləri isə 3 oktyabr 1993-cü il seçkilərindən fərqli olaraq, müstəqil dövlətimizin böyük sürətlə inkişaf etdiyi, ölkəmizin Qarabağ müharibəsində tarixi Zəfər qazandığı, ərazi bütövlüyümüzün və suverenliyimizin tam təsdiq olunduğu bir şəraitdə keçirilmişdir. Xalqımız 3 oktyabr 1993-cü il seçkilərində dövlət müstəqilliyimizi itirməmək və möhkəmləndirmək üçün Heydər Əliyevlə müqayisə oluna bilən digər bir lider görmədiyi kimi, 7 fevral 2024-cü il seçkilərində də ölkəmizi qəlib gətirdiyi Zirvədə qoruyub saxlamaq və yeni zirvələrə doğru aparmaq bacarığında da İlham Əliyevdən başqa heç bir alternativ namizəd haqqında fikirləşməli olmamışdır. Bu mənada Azərbaycan xalqı 3 oktyabr 1993-cü ildə hansı böyük inamla prezident seçkilərinə getmişdisə, 7 fevral 2024-cü il seçkilərində də həmin qətiyyətlə və eyni qürur hissi ilə öz sözünü demişdir. Ona görə də 3 oktyabr 1993-cü il prezident seçkilərində görkəmli dövlət xadimi Heydər Əliyevin ölkə rəhbəri seçilməsi ilə müstəqilliyini itirmək təhlükəsinin aradan qalxmasını bayram edən xalqımız 7 fevral 2024-cü il seçkilərində də müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevə mandat verməklə müstəqil dövlətimizin Zəfərdən-Zəfərlərə doğru inkişaf edəcəyinə böyük inamının real təntənəsini yaşamışdır. Bu cəhətdən dövlətçilik baxımından Heydər Əliyevin dəmir iradəsi ilə İlham Əliyevin “dəmir yumruğ”u bir-birini tamamlayır və daha da gücləndirir. Bütün bunlar isə Heydər Əliyev - İlham Əliyev epoxasının Azərbaycanın çoxəsrlik tarixində yeni bir tarixi dövr olduğunu əyani şəkildə nümayiş etdirir.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev XXI əsrin dünya liderlərindən biridir. Müstəqillik dövründə yaranmış yeni dövlətlərdən heç birinin prezidenti İlham Əliyev qədər öz xalqına böyük tarixi zəfərlər qazandıra bilməmişdir. Belə ki, bəzi ölkələrdə iqtisadiyyat, digərlərində turizm və nəqliyyat, başqa birində aqrar sahə, yüngül sənaye sahələrindən ikisi-üçü üstünlük qazandığı halda, Azərbaycan Respublikasında Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə cəmiyyət həyatının bütün sahələri yüksək templərlə inkişaf etməkdə davam edir. Qədim neft ölkəsi olan Azərbaycan da bu gün dövlət büdcəsinin formalaşmasında qeyri-neft sahələri: aqrar sektor, nəqliyyat - logistika, turizm, xidmət sahələri xüsusi çəkiyə malikdir. Həm də ölkəmizdə bütün sahələr dəqiq proqnozlaşdırılmış Dövlət proqramları və özəl sektorun birgə iştirakı ilə məqsədyönlü şəkildə inkişaf etdirilir.

Prezident İlham Əliyev uzaqgörən rəhbər kimi bu günün reallıqlarını obyektiv şəkildə qiymətləndirdiyi kimi, sabahın üfüqlərini də doğru-düzgün proqnozlaşdıran liderdir. Ona görə də Azərbaycan Respublikasında bütün sahələr üzrə davamlı və dayanıqlı inkişaf təmin olunmuşdur. Müstəqil Azərbaycan dövlətinin irəliyə doğru inkişafının əsasında Prezident İlham Əliyevin yüksək idarəetmə bacarığı dayanır. Çoxillik uğurlu dövlətçilik təcrübəsi ilə, o, sözün əsl mənasında, böyük siyasətdə olduğu kimi, böyük idarəetmə sahəsində də məharətli bir qrossmeystr olduğunu nümayiş etdirir.

Prezident İlham Əliyev müstəqil siyasət həyata keçirən liderdir. “Sözümüz imzamızdır” devizi İlham Əliyevin sözü ilə özünün, ideyası ilə iradəsinin möhkəm bir vəhdət təşkil etməsinin təsdiq olunmuş tezisidir. Dövlət başçısının möhkəm daxili-mənəvi müstəqilliyi onun siyasi müstəqilliyinin möhkəm bünövrəsidir. Bu mənada Prezident İlham Əliyevin müstəqil siyasət həyata keçirməsi Azərbaycan Respublikasının müstəqil dövlətçiliyinin əsas təminatıdır. Müstəqil Azərbaycan dövləti dünyanın heç bir blokundan və ya dövlətindən asılı deyildir. Prezident İlham Əliyevin hesabat verdiyi yalnız bir ünvan vardır ki, o da dərin sədaqətlə və böyük bacarıqla rəhbərlik etdiyi Azərbaycan xalqıdır. Xalqın dönməz dəstəyini qazanmaq İlham Əliyevin müstəqil dövlətçilik siyasətinin əsasını təşkil edir.

Ölkədaxili siyasətlə xarici siyasəti üzvü surətdə əlaqələndirmək baxımından da İlham Əliyev mahir dövlət xadimidir. Çünki Prezident İlham Əliyevin xarici siyasətdə də, daxili siyasi gedişatda da müqəddəs hesab etdiyi yalnız bir marağı vardır ki, o da Azərbaycan xalqının milli maraqlarından və müstəqil ölkəmizin dövlətçilik mənafelərindən ibarətdir. Ölkəmizin daxili və xarici siyasəti bir yerdə, bütövlükdə, Azərbaycan idealına həsr olunmuşdur. Prezident İlham Əliyev Azərbaycan idealının şərəfini Birləşmiş Millətlər Təşkilatının mötəbər xitabət kürsüsü, beynəlxalq təşkilatların tribunaları, dünya dövlətləri liderlərinin danışıqlar masası səviyyəsinə qaldırmışdır. İlham Əliyevin daxili siyasətinin baş qəhrəmanı, xarici siyasətinin isə əsas strategiyası Azərbaycan idealından ibarətdir.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev xalqımızın gözündə ən uca məqam olan müzəffər Ali Baş Komandan statusu qazanmışdır. Məlum olduğu kimi, müzəffər Ali Baş Komandan statusunu, o, 44 günlük Vətən müharibəsindəki, sözün əsl mənasında, təkrarsız qəhrəmanlığı ilə qazanmışdır. Sərkərdəsi olduğu Azərbaycan Ordusunu hərbi cəhətdən düzgün istiqamətləndirən Ali Baş Komandan İlham Əliyev informasiya cəbhəsində təkbaşına apardığı müharibənin də yenilməz qəhrəmanıdır. Bu mənada “dəmir yumruq” Ali Baş Komandanın həm müharibə cəbhəsindəki və həm də informasiya müharibəsindəki dəmir iradəsinin simvoludur. Ali Baş Komandan İlham Əliyev hər iki cəbhənin: real döyüş cəbhəsinin və həm də informasiya müharibəsinin qalibidir. Prezident İlham Əliyev beynəlxalq münasibətlərdə də, ölkədaxili siyasətdə də qalibdir. Müzəffər sözü - qalib sözünün sinonimidir. Bu vaxta qədər ki, çoxcəhətli fəaliyyətinin bütün istiqamətlərində olduğu kimi, 7 fevral 2024-cü il seçkilərində də İlham Əliyev, sözün əsl mənasında, qalibiyyət nümunəsi göstərmişdir. Bu isə artıq Azərbaycan Respublikasının bütün ərazisində dalğalanmaqda olan Zəfər bayraqlarının əbədiyyət qazanmasının təntənəsidir.

Dünya şöhrətli görkəmli qırğız yazıçısı Çingiz Aytmatov hələ XXI əsrin əvvəllərində Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevdə yüksək liderlik xüsusiyyətlərinin olduğunu aşağıdakı kimi ifadə etmişdir: “İlham Əliyev XXI əsrin lider etalonudur”.

Doğrudan da İlham Əliyev özünün çoxcəhətli uğurlu fəaliyyəti, ölkəsinə və xalqına qazandırdığı böyük qələbələri, xarakterindəki müstəqil mövqeyə malik olmaq xüsusiyyəti, möhkəm siyasi iradəsi etibarilə yeni tarixi epoxanın liderlik missiyasına nümunədir. Bu cəhətdən 7 fevral 2024-cü ildə Azərbaycan xalqının dünyaya nümayiş etdirdiyi birlik və mütəşəkkillik qalib liderə bəslənilən möhkəm inamın canlı təntənəsidir. 7 fevral 2024-cü ildə seçki məntəqələrinin qarşısındakı sıralar və növbələr dərin mahiyyəti etibarilə xalqımızın Prezident İlham Əliyevə bəslədiyi sarsılmaz inamla böyük ümumxalq vəhdətinin ifadəsidir.

Prezident İlham Əliyev “dəmir yumruq”lu və Zəfər bayraqlı Azərbaycan lideridir.

Möhtərəm Prezidentimiz, müzəffər Ali Baş Komandanımız İlham Əliyevi növbədənkənar seçkilərdə qazandığı qanunauyğun növbəti böyük qələbə münasibəti ilə ürəkdən təbrik edir, müstəqil Azərbaycan dövlətinin, xalqımızın daha xoşbəxt gələcəyi yollarında möhtərəm liderimizə yeni-yeni uğurlar arzulayıram.

İsa HƏBİBBƏYLİ
AMEA-nın prezidenti, Milli Məclisin deputatı, akademik
“Xalq qəzeti”

AMEA-nın prezidenti Naxçıvan Muxtar Respublikasının yaranmasının 100 illiyi ilə bağlı tədbirdə çıxış edib

Fevralın 9-da Naxçıvan Muxtar Respublikasının yaranmasının 100 illiyi ilə bağlı tədbir keçirilib.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin səlahiyyətli nümayəndəsi Fuad Nəcəfli, Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisi sədrinin müavini Anar İbrahimov, Naxçıvan Muxtar Respublikasının Baş naziri Səbuhi Məmmədov, digər rəsmi şəxslər və ictimaiyyət nümayəndələri tədbirdə iştirak ediblər.

Tədbir iştirakçıları əvvəlcə Ümummilli Lider Heydər Əliyevin Naxçıvan şəhərinin baş meydanında əzəmətlə ucalan abidəsini ziyarət ediblər. Abidə önünə güllər düzülüb, Ulu Öndərimizin xatirəsinə dərin ehtiram ifadə olunub.

Tədbir Naxçıvan şəhərindəki Heydər Əliyev Sarayında davam edib.

Səlahiyyətli nümayəndəyə, həmçinin dövlət və hökumət nümayəndələrinə Sarayın foyesində Naxçıvan Muxtar Respublikası Rəqəmsal İnkişaf və Nəqliyyat Nazirliyi tərəfindən muxtar respublikanın 100 illiyi ilə bağlı hazırlanmış veb-saytı, poçt markası, posterlər təqdim edilib.

"Şərq qapısı" qəzeti tərəfindən təşkil olunmuş fotosərgidə tədbir iştirakçıları muxtar respublikanın 100 illiyi ilə əlaqədar, Naxçıvanın zəngin təbiətini, çoxəsrlik tarixini və təkrarsız abidələrini əks etdirən fotolara baxıblar.

Tədbirdə Ümummilli Lider Heydər Əliyevin və şəhidlərimizin əziz xatirəsi bir dəqiqəlik sükutla yad edilib, Dövlət Himni səsləndirilib.

Naxçıvan Muxtar Respublikasında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin səlahiyyətli nümayəndəsi Fuad Nəcəfli çıxış edərək Prezident İlham Əliyevin, Birinci vitse-prezident Mehriban Əliyevanın, Baş nazir Əli Əsədovun, eləcə də digər rəsmi şəxslərin muxtar respublikanın 100 illik yubileyi münasibətilə təbriklərini çatdırıb.

Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisi sədrinin müavini Anar İbrahimov çıxışında bildirib ki, "Naxçıvan Muxtar Respublikasının 100 illik yubileyinin keçirilməsi haqqında" Prezident İlham Əliyevin Sərəncamı muxtariyyətin Azərbaycan dövlətçiliyində oynadığı rola verilən yüksək qiymətdir.

Tədbirdə çıxış edən Naxçıvan Muxtar Respublikasının Baş naziri Səbuhi Məmmədov qədim, zəngin, çoxəsrlik tarixə, mədəniyyətə, dövlətçilik ənənələrinə malik və "Şərqin qapısı" adlandırılan Naxçıvanın keçdiyi çətin, eyni zamanda, şərəfli inkişaf yolundan bəhs edib.

Tədbirdə Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının prezidenti İsa Həbibbəyli çıxış edərək yeni tarixi mərhələdə Muxtar respublikanın əldə etdiyi nailiyyətlərdən danışıb.

Naxçıvan Dövlət Universitetinin rektoru Elbrus İsayevin və AMEA-nın müxbir üzvü, Əməkdar elm xadimi Hacıfəxrəddin Səfərlinin çıxışları dinlənilib. Qeyd olunub ki, Ümummilli Lider Heydər Əliyevin siyasi xəttinin layiqli davamçısı Prezident İlham Əliyev Azərbaycanın ayrılmaz tərkib hissəsi olan Naxçıvan Muxtar Respublikasının inkişafına hər zaman böyük həssaslıqla yanaşıb, zəngin mədəniyyətə, çoxəsrlik dövlətçilik ənənələrinə malik bu qədim diyarın muxtariyyət tarixinin öyrənilməsinin və təbliğinin zəruriliyini mühüm vəzifə kimi qarşıya qoyub.

Sonra Naxçıvan Muxtar Respublikasının yaranmasının 100 illiyinə həsr olunmuş videoçarx və Naxçıvan Televiziyasının hazırladığı "Ulu torpaq, Ulu Öndər" filmi nümayiş etdirilib.

Tədbir bədii hissə ilə davam edib.

Akademik Roin Metreveli akademik İsa Həbibbəyliyə təbrik məktubu ünvanlayıb

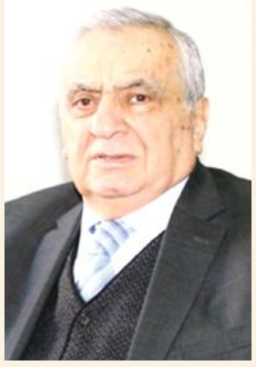

Gürcüstan Milli Elmlər Akademiyasının prezidenti akademik Roin Metreveli AMEA-nın prezidenti akademik İsa Həbibbəyliyə Prezident İlham Əliyevin yenidən ölkə başçısı seçilməsi münasibətilə təbrik məktubu ünvanlayıb.

Məktubda deyilir:

"Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının prezidenti cənab İsa Əkbər oğlu Həbibbəyli!

İlham Heydər oğlu Əliyevin növbədənkənar prezident seçkilərində qazandığı haqlı qələbəsi münasibətilə Gürcüstan Milli Elmlər Akademiyası adından təbriklərimizi qəbul edin!

Sizi Azərbaycan xalqı üçün növbəti tarixi gün münasibətilə təbrik etmək istəyirik! Ölkənizin müstəqilliyi bərpa olunduqdan sonra prezident seçkiləri ilk dəfə Azərbaycanın bütün ərazisində keçirilib!

Arzu edirik ki, seçkilərin nəticələri dost və qardaş Azərbaycan xalqı üçün, ölkələrimiz arasında münasibətlərin dəstəklənməsi və möhkəmlənməsi üçün xeyirli olsun.

Dövlətlərimiz kimi, iki ölkənin elmlər akademiyaları və alimləri də elmin inkişafı naminə çiyin-çiyinə çalışıb, elmi əməkdaşlığı şövqlə dəstəkləyib. Buna misal olaraq çoxsaylı elmi konfrans, seminar, görüş və digər tədbirləri qeyd edə bilərik. Əminik ki, Azərbaycan elminin başında duraraq və ənənələrə sadiq qalaraq Siz, Azərbaycan və Gürcüstan Milli Elmlər Akademiyaları arasında elmi əlaqələrin daha da möhkəmlənməsi üçün səylərinizi əsirgəməyəcəksiniz. Şübhəsiz ki, bu, hər iki qardaş ölkədə elmin inkişafı üçün səmərəli olacaq.

Dərin hörmətlə,

Gürcüstan Milli Elmlər Akademiyasının prezidenti akademik Metreveli Roin Viktoroviç".

Akademiyada yeniləşmə hərəkatı genişlənir

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Direktorlar Şurasının ilk iclası keçirilib.

İclasda AMEA-nın prezidenti akademik İsa Həbibbəyli, AMEA Rəyasət Heyətinin üzvləri, elmi müəssisə və təşkilatların direktorları, direktor müavinləri və aidiyyəti şəxslər iştirak ediblər.

İclası giriş sözü ilə açan akademik İsa Həbibbəyli şuranın ilk iclasının əlamətdar dövrə təsadüf etdiyini, fevralın 7-də keçirilən növbədənkənar prezident seçkiləri ilə ölkəmizin yeni tarixi dövrə qədəm qoyduğunu bildirib. Qeyd edib ki, ölkəmizin 44 günlük Vətən müharibəsində tarixi Zəfər qazandığı, ərazi bütövlüyümüzün və suverenliyimizin tam bərpa olunduğu bir şəraitdə keçirilən seçkidə xalqımız öz Liderinə səs verdi və İlham Əliyev seçkilərdə səslərin 92.12 faizini qazanaraq yenidən Azərbaycan Respublikasının Prezidenti seçildi.

Akademik İsa Həbibbəyli bildirib ki, ölkə başçısının seçkilərdə inamlı qələbəsi, beynəlxalq təşkilatların müsbət rəyləri və dövlət rəhbərinə gələn təbriklər bir daha Prezident İlham Əliyevin dünya liderlərindən biri olduğunu göstərdi.

Ölkəmizin yeni tarixi mərhələyə qədəm qoyduğunu deyən AMEA rəhbəri diqqətə çatdırıb ki, hazırda qarşımızda duran başlıca vəzifə Prezident İlham Əliyevin yanvarın 10-da yerli televiziya kanallarına müsahibəsində bildirdiyi "gələcək dövr üçün milli ideyamızın və dövlətimizin yeni inkişaf strategiyasının müəyyənləşdirilməsi"ndə aktiv iştirak etməkdən ibarət olmalıdır və bu xüsusda Humanitar və İctimai Elmlər bölmələrinin alimlərinin üzərinə böyük məsuliyyət düşür. Akademik İsa Həbibbəyli dövlət başçısının sözügedən tapşırığının icrası istiqamətində AMEA-nın Rəyasət Heyətində ilkin müzakirələrin aparıldığını və milli ideyamızın və dövlətimizin yeni inkişaf strategiyasının müəyyənləşdirilməsi üçün elmi müəssisələrdə alimlərin iştirakı ilə növbəti müzakirələrin keçiriləcəyini bildirib.

AMEA-da dövlət başçısının və müasir dünya elmin çağırışları, həmçinin "Azərbaycan 2030: sosial-iqtisadi inkişafa dair Milli Prioritetlər"dən irəli gələrək tədqiqatların aparıldığını bildirən akademik İsa Həbibbəyli Akademiyanın hazırda yeniləşmə yolunda inamla addımladığını vurğulayıb. Qeyd edib ki, yeniləşən Akademiya istiqamətində növbəti addım kimi AMEA-da idarəetmənin və aparılan islahatların çevikliyinin artırılması, elmi müəssisələr üçün aktual olan məsələlərin geniş müzakirəsi, meydana çıxan problemlərin səmərəli həll yollarının axtarılması, AMEA-nın elmi müəssisələri arasında qarşılıqlı əlaqələrin yaradılması, təcrübə mübadiləsinin aparılması, elmi tədqiqat işlərinin müasir tələblərə uyğun aparılması üçün yeni mexanizmlərin işlənib hazırlanması, birgə elmi və elmi-texniki tədbirlərin təşkili, əmək intizamının tənzimlənməsi məqsədilə Direktorlar Şurası yaradılıb.

İclasda Direktorlar Şurasının hüquq və vəzifələri, eləcə də fəaliyyət istiqamətlərini əks etdirən Əsasnaməsi müzakirəyə çıxarılıb və Əsasnamənin təsdiq olunması üçün AMEA-nın Rəyasət Heyəti qarşısında vəsatət qaldırılıb.

İclasda həmçinin AMEA-nın Memarlıq və İncəsənət İnstitutunda əmək intizamının vəziyyəti haqqında məsələ geniş müzakirə olunub və müvafiq qərar qəbul edilib. Memarlıq və İncəsənət İnstitutunda əmək intizamı sahəsində yol verilmiş nöqsanlara görə İnsan resursları şöbəsinin müdiri, müxtəlif elmi-tədqiqat şöbələrində çalışan 4 nəfər elmi işçi tutduqları vəzifələrdən azad ediliblər. İnstitutun bir neçə nəfər əməkdaşına əmək intizamı sahəsində yol verdikləri nöqsanlara görə töhmət elan olunub.

Tədbirdə müzakirələrdə AMEA-nın vitse-prezidentləri - akademik Rasim Əliquliyev və akademik Gövhər Baxşəliyeva, həmçinin AMEA-nın müxbir üzvü Musa Qasımlı, professor İlham Məmmədzadə, tarix üzrə fəlsəfə doktoru Fərhad Quliyev və başqaları çıxış edərək fikir və təkliflərini səsləndiriblər.

Sonda bir sıra cari məsələlər müzakirə olunub.

Azərbaycan elm tarixində yeniliklərə imza atmış akademik

Yarımkeçiricilər fizikası sahəsində görkəmli alim, pedaqoq, elm və təhsil təşkilatçısı, ictimai xadim, Azərbaycan Respublikasının Dövlət mükafatı laureatı, fizika-riyaziyyat elmləri doktoru, professor, akademik Arif Mir Cəlal oğlu Paşayevin 90 yaşı tamam olur.

Arif Paşayev 15 fevral 1934-cü ildə Bakı şəhərində görkəmli yazıçı, tanınmış ziyalı və ədəbiyyatşünas alim Mir Cəlal Paşayevin ailəsində dünyaya göz açmışdır. O, Odessa Elektrotexniki Rabitə İnstitutunda radiofizika ixtisası üzrə ali təhsil almış, əmək fəaliyyətinə 1957-1958-ci illərdə Azərbaycan Dövlət Universitetində (indiki Bakı Dövlət Universiteti) laborant vəzifəsində başlamış, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasında davam etdirmişdir. 1958-ci ildə AMEA Astrofizika sektorunda kiçik elmi işçi, 1959-cu ildən etibarən Fizika İnstitutunda kiçik elmi işçi (1959-1961), böyük elmi işçi (1966-1971), Zədəsiz ölçmə və nəzarətin fiziki üsulları və Yarımkeçiricilərdə elektromaqnit və akustooptik proseslərin fiziki-texniki problemləri laboratoriyalarının müdiri vəzifəsində (1971-ci ildən) çalışmışdır. Akademik Arif Paşayev 1996-cı ildən "Azərbaycan Hava yolları" Qapalı Səhmdar Cəmiyyətinin Milli Aviasiya Akademiyasının rektoru vəzifəsində işləyir.

Akademik Arif Paşayev 1966-cı ildə "Yüksək və ifratyüksək tezliklərdə yarımkeçiricilərin parametrlərini ölçmək üçün kontaktsız üsul və cihazların işlənməsi" mövzusunda namizədlik dissertasiyası müdafiə edərək texnika elmləri namizədi, 1978-ci ildə "Yarımkeçiricilərin tədqiqində qeyri-dağıdıcı üsulların fiziki əsasları, inkişaf prinsipləri və tətbiq perspektivləri" mövzusunda doktorluq dissertasiyası müdafiə edərək, fizika-riyaziyyat elmləri doktoru elmi dərəcəsi almışdır. Görkəmli alim 1989-cu ildə Azərbaycan EA-nın müxbir üzvü, 2001-ci ildə AMEA-nın həqiqi üzvü seçilmişdir.

Akademik Arif Paşayevin elmi fəaliyyətinin əsas istiqaməti yarımkeçiricilər fizikası və yarımkeçirici cihazların tədqiq edilməsidir. O,

yarımkeçirici materialların mühüm elektrofiziki parametrlərini (keçiricilik, yükdaşıyıcıların yaşama müddəti, yürüklüyü və s.) ölçmək məqsədilə yüksək tezlikli cərəyanlardan istifadə etməklə materialı zədələmədən kontaktsız ölçü üsullarının elmi əsaslarını yaratmış, müxtəlif təyinatlı çeviricilər sahəsində yeni elmi istiqamətin əsasını qoymuşdur. Alimin rəhbərliyi və bilavasitə iştirakı ilə yaradılan cihazlardan silindr şəkilli yarımkeçirici şayba və hissələrin xüsusi müqavimətinin kontaktsız ölçülməsi üçün "Siqma" seriyalı cihazı, yüksək aşqarlanmış yarımkeçiricilərin və yarımmetalların kontaktsız tədqiqi üçün "RO" seriyalı cihazı, lövhə və silindirvari nümunələrin qeyri- bircinsliyinin kontaktsız ölçülməsi üçün "BİN" seriyalı cihazları və s. qeyd etmək olar.

Akademik Arif Paşayevin elmi tədqiqat işlərinin digər bir hissəsi fotoelastik material kimi daha sadə hazırlanma texnologiyasına malik olan kristallik kvars əsasında akustooptik modulyatorun işlənilməsi məsələsinə həsr edilmişdir. O, ilk dəfə olaraq 1993-1997-ci illərdə fotoelastik mühitlərdə akustooptik qarşılıqlı təsirin xüsusiyyətlərini tədqiq edərək, bu effekti bir sıra radiofizika və radiotexnika məsələlərinin həllinə tətbiq etmişdir. Görkəmli alim siqnalların zaman təhriflərinə korreksiyasının, çevrilməsinin, tezlik modulyasiyalı siqnalların izləyici qəbulunun akustooptik üsullarını və bu üsulları reallaşdıran qurğuları sintez etmiş, onların parametrlərini hərtərəfli şəkildə araşdırmışdır. Alınmış nəticələrə dair məqalələr bir sıra xarici ölkənin nüfuzlu elmi nəşrlərində dərc edilmişdir. O, müxtəlif elektromaqnit sahələrinin keçirici mühitlə qarşılıqlı təsirinin tədqiqi nəticəsində maşınqayırma məmulatlarına cərəyan burulğanları ilə nəzarət üçün yeni üsullar və qurğular yaratmışdır. Elektron mikrometri, dərinlik nasoslarının içliklərinin diametrini və dərin deşikləri ölçmək üçün proqram təminatlı xüsusi elektron qurğular, SD-1 kondisionerlərinin diaqnostikası üçün stend və s. bu işlər sırasına aiddir. Dəqiq, inteqral miniatür çevricilərin, temperatura, təzyiqə, nəmliyə, gücə, təcilə, aşınmaya və titrəyişə həssas elementlərin yaradılması sahəsində də Arif Paşayev mühüm nəticələr əldə etmişdir. Bu elementlər gəmiqayırmada, neftmaşınqayırmada, müdafiə, tibb sənayelərində və digər sahələrdə geniş tətbiq edilir, həmçinin onlardan yüksək çevikliyə malik nəzarət sistemlərinin yaradılmasında istifadə olunur. Hərarətölçən, möhkəm gövdəli "Dalğa" qurğusu, "Tranzistor" seriyalı elektron termometr, yüksək cəldliyə malik termometr, "Dalğa" seriyalı inteqral təzyiqölçənlər və "Kremni" seriyalı elektron manometrlər, endoskopik tədqiqatlar üçün termometrlər, təzyiq və temperatur ölçənlərin tədqiqi üçün stend və s. bu qəbildən olan yeniliklərdir.

Akademik Arif Paşayevin elmi rəhbərliyi ilə Azərbaycan elm tarixində ilk dəfə olaraq radio ilə idarəolunan, pilotsuz uçuş aparatı, minaların axtarılması və zərərsizləşdirilməsi üçün radio idarəedici robot yaradılmışdır.

Akademik Arif Paşayev 1991-ci ildə avtonom hidroakustika informasiya sisteminin yaradılması sahəsindəki nailiyyətlərinə görə Azərbaycan SSR Dövlət mükafatı laureatı olmuşdur. Funksional elektronikanın müstəqil elmi istiqaməti olan neqatronika sahəsi keçən əsrin sonunda ilk dəfə olaraq akademik Arif Paşayevin elmi məktəbində aşkarlanmış və öz inkişafını tapmışdır.

Akademik Arif Paşayev 500-dən çox elmi məqalənin, 30-dan artıq kitab və monoqrafiyanın, 60-dan artıq ixtira, respublika və beynəlxalq səviyyəli patentin müəllifidir. Alimin məsləhətçiliyi və rəhbərliyi ilə onlarla elmlər doktorluğu və fəlsəfə doktorluğu dissertasiyası müdafiə olunmuşdur. O, dəfələrlə Rusiya, Ukrayna, Latviya və Estoniyada, habelə respublikamızda müdafiə olunmuş çoxlu sayda doktorluq dissertasiyası üzrə rəsmi opponent kimi çıxış etmişdir.

Görkəmli elm xadimi, akademik Arif Paşayev Beynəlxalq Nəqliyyat, Beynəlxalq Mühəndislik, Beynəlxalq Ekoenergetika, Beynəlxalq Eller, Beynəlxalq İnformasiyalaşdırma akademiyalarının akademiki və Rusiya Mühəndislik Akademiyasının fəxri üzvü seçilmişdir. O, "Azərbaycan Mühəndislik Akademiyasının xəbərləri", Milli Aviasiya Akademiyasında nəşr olunan "Elmi məcmuələr" jurnalının, "Elmi əsərlər" toplusunun, "Səma" beynəlxalq elmi-kütləvi jurnalın baş redaktorudur.

Elm sahəsindəki yüksək xidmətlərinə görə akademik Arif Paşayev Azərbaycan Respublikasının Prezidenti tərəfindən 2004-cü ildə "Şöhrət", 2009-cu ildə "Şərəf", 2014-cü ildə "İstiqlal" ordenləri ilə təltif olunmuşdur. O, 2005-ci ildə Əməkdar elm xadimi fəxri adına layiq görülmüşdür. Alim Nobel mükafatı laureatı İ.V.Pavlov adına "Qızıl nişan"la, Ümumdünya Əqli Mülkiyyət Təşkilatının "Qızıl medal"ı, Akademik Y.Məmmədəliyev adına medalla, Beynəlxalq Aviasiya Komitəsinin "Qızıl medal"ı, Beynəlxalq Mühəndislik Akademiyasının "Mühəndislik şöhrəti" ordeni və başqa çoxsaylı diplomlarla təltif olunmuşdur.

Elm və texnika sahəsində böyük elmi nailiyyətlər qazanmış akademik Arif Mir Cəlal oğlu Paşayevi 90 illik yubileyi münasibətilə təbrik edir, ona möhkəm cansağlığı, elmin və təhsilin inkişafı istiqamətindəki fəaliyyətlərində uğurlar arzu edirik!

Elementar zərrəciklər fizikası sahəsində tanınmış alim

Bu ilin fevral ayında AMEA-nın müxbir üzvü professor Vəli Hüseynovun anadan olmasının 60 ili tamam olur.

Yubiley bir növ hesabatdır, dönüb arxaya baxmaqdır, yaşadığın illər ərzində nələrə nail olmusan, nələri daha yaxşı etmək olardı...

Elmlə məşğul olan insanlar üçün isə bu hesabat daha da çətin və məsuliyyətlidir. Fikirləşirsən ki, mən zəhmət çəkdiyim illərdə hansı yeniliklərə imza atmışam, elmimizə hansı töhfələri vermişəm, nə edə bilərdim ki, etməmişəm...

Bu suallar demək olar ki, elmi axtarışlarla məşğul olan alimlərin hər birini düşündürür. Belə alimlərdən biri də ömrünün otuz ildən çoxunu elmi axtarışlara sərf edən, yorulmadan fizika elminin çətin sahələrindən olan nüvə fizikasının ayrıca bölməsi - elementar zərrəciklər fizikası ilə məşğul olan AMEA-nın müxbir üzvü, fizika-riyaziyyat elmləri doktoru, professor Vəli Hüseynovdur.

Vəli Allahverdi oğlu Hüseynov 1 fevral 1964-cü ildə Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ordubad rayonunun Behrud kəndində anadan olmuşdur. 1981-ci ildə orta məktəbi bitirdikdən sonra Azərbaycan Dövlət Universitetinin fizika fakültəsinə qəbul olmuş, 1984-cü ildə Praqa və Bratislava Universitetlərində və Brno Atom Elektrik Stansiyasında istehsalat praktikası keçmiş, elə həmin ildə də Azərbaycan SSR Təhsil Nazirliyinin göndərişi ilə Azərbaycan Dövlət Universitetindən M.V.Lomonosov adına Moskva Dövlət Universitetinin fizika fakültəsinin 3-cü kursuna köçürülmüş, 1988-ci ildə həmin fakültəni "Fizika" ixtisası üzrə bitirmişdir.

O, 1990-cı ildə Moskva Dövlət Universitetinin əyani aspiranturasına daxil olmuş, 1994-cü ildə aspiranturanı "Nəzəri fizika" ixtisası üzrə bitirərək "Xarici maqnit sahəsində neytrino-lepton prosesləri" mövzusunda namizədlik dissertasiyasını müdafiə edərək, fizika-riyaziyyat elmləri namizədi alimlik dərəcəsini, 2003-cü ildə Bakı Dövlət Universitetində "Xarici maqnit sahəsində lepton prosesləri" mövzusunda doktorluq dissertasiyası müdafiə edərək fizika-riyaziyyat elmləri doktoru alimlik dərəcələrini almışdır. 2012-ci ildən professordur.

2007-ci ildən AMEA-nın müxbir üzvüdür, 2023-cü ildə isə Beynəlxalq Astronavtika Akademiyasının müxbir üzvü seçilmişdir. 2003-2010-cu illərdə Naxçıvan Dövlət Universitetinin elmi işlər üzrə prorektoru, 2004-2010-cu illərdə eyni zamanda Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Naxçıvan Bölməsinin Təbii Ehtiyatlar İnstitutunun Fiziki Tədqiqatlar Laboratoriyasının rəhbəri olmuşdur.

Vəli Hüseynov nüvə fizikasının ayrıca bölməsi olan elementar zərrəciklər fizikası, sahələrin kvant nəzəriyyəsi, astrofizika və kosmologiya sahələrində elmi tədqiqatlarla məşğul olur. Onun elmi işləri xarici maqnit sahəsində, o cümlədən ifratgüclü maqnitləşmiş ulduzlarda neytrino və antineytrinoların iştirakı ilə gedən lepton proseslərinin, bu proseslərdə ortaya çıxan polyarlaşma effektlərinin və spin asimmetriyalarının, adi neytron ulduzlarının, maqnitarların və ifratyenilərin qızma və soyuması ilə bağlı məsələlərinə, ağır neytral bozonların və Hiqq bozonunun xassələrinin tədqiqinə həsr olunub. Son elmi tədqiqat işləri isə aşağı enerjili neytrino və antineytrinoların, o cümlədən kosmik relikt neytrino və antineytrinoların detektə olunmasına, relikt neytrino və antineytrino teleskopunun qurulması layihəsinin hazırlanmasına, aşağı enerjili neytrino və antineytrinoların enerjisinin gücləndirilməsi və enerjinin neytrino və antineytrinolar vasitəsilə uzaq məsafələrə ötürülməsi və kristaldaxili güclü elektrik sahələrinin intensivliyinin təyin edilməsi kimi məsələlərin tədqiqinə həsr olunub.

Nüvə fizikası sahəsində onun təklif etdiyi (həmmüəlliflərlə) polyarlaşmış elektron hədəflərindən istifadə etməklə neytrinoların növünü ayırd etmək üsulu yeni nəsil neytrino detektorlarının yaradılmasında öz eksperimental tətbiqini tapmış, alimin elmi nailiyyətlərini fizika üzrə Nobel mükafatı laureatları Deyvid Qross, Robert Laflin, Corc Şmut, Rusiya Elmlər Akademiyasının mərhum akademiki V.G.Kadışevskinin və digər görkəmli fiziklər tərəfindən yüksək qiymətləndirilmişdir.

Vəli müəllimin elmi nəticələrinin bir qismi ABŞ-ın İllinoys Universitetində nüvə fizikası üzrə tədris olunan "Nüvə enerji mühəndisliyi" fənninə dair "Nüvə, plazma və radiasiya elmi" adlı dərsliyə daxil edilmişdir.

O, Azərbaycanda və xarici ölkələrin nüfuzlu dövri elmi nəşrlərində və məcmuələrində dərc olunan 100-dən artıq əsərin müəllifidir. Bundan başqa, 2004-2022-ci illər ərzində Rusiya, Yaponiya, İsveç, Böyük Britaniya və Şimali İrlandiya, Almaniya Federativ Respublikası, ABŞ, Fransada keçirilmiş beynəlxalq konqres və simpoziumların fəal iştirakçısı olmuş və elmi məruzələrlə çıxış etmişdir.

Alimin elmi rəhbərliyi altında üç fəlsəfə doktoru yetişdirilmişdir, hazırda bir doktorantın məsləhətçisi və dörd dissertantın elmi rəhbəridir.

Vəli müəllim Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı ilə "Azərbaycan Respublikanın əməkdar müəllimi" fəxri adı ilə təltif olunmuş, Beynəlxalq Eynşteyn və Akademik H.M.Abdullayev adına Mükafatlara layiq görülmüşdür.

Müxtəlif illərdə Tempus, İntas, Beynəlxalq Astronomiya Birliyi, Beynəlxalq Təmiz və Tətbiqi Fizika Birliyi, Alman Tədqiqat Birliyi, Rusiya Fundamental Tədqiqatlar Fondu, Beynəlxalq Spin Fizikası Komitəsi kimi beynəlxalq təşkilatların qrantlarını qazanmışdır.

O, 73-cü Beynəlxalq Astronavtika Konqresində iştirakı ilə bağlı 2022-ci ildə Azərbaycan Respublikası Kosmik Agentliyinin fərdi səfərlər qrantına və 74-cü Beynəlxalq Astronavtika Konqresində iştirakına görə 2023-cü ildə Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyinin müvafiq qrantına layiq görülmüşdür.

2010-2019-cu illərdə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Ali Attestasiya Komissiyası sədrinin müavini vəzifəsində işləmiş, 2017-2018-ci illərdə Ali Attestasiya KomissiyasınIn sədri vəzifəsini icra etmişdir.

2021-ci ilin fevral ayından Fizika İnstitutunun Kosmik şüa mənbələrinin fizikası laboratoriyasının rəhbəridir, eyni zamanda, Bakı Mühəndislik Universitetinin Fizika kafedrasında əvəzçiliklə professor vəzifəsində fəaliyyət göstərir.

Azərbaycan Astronomiya Jurnalının və "The Baku Engineering University Journal - Physics" jurnallarının redaksiya heyətlərinin üzvüdür.

Vəli müəllim öz səmimiliyi, ziyalılığı, işgüzarlığı ilə çalışdığı Fizika İnstitutu kollektivinin hörmətini qazanmışdır.

İnstitutun kollektivi tanınmış alim pedaqoq AMEA-nın müxbir üzvü, professor Vəli Hüseynovu yubileyi münasibətilə təbrik edir, ona cansağlığı uzun ömür, elmi fəaliyyətində uğurlar və nailiyyətlər arzulayır.

Səlimə MEHDİYEVA
AMEA-nın müxbir üzvü

AMEA və TÜBİTAK tərəfindən elan edilmiş layihə müsabiqəsinin nəticələri açıqlanıb

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası (AMEA) və Türkiyə Elmi və Texnoloji Tədqiqat Şurası (TÜBİTAK) tərəfindən elan edilmiş 4-cü layihə müsabiqəsi çərçivəsində təqdim edilmiş və ilkin ekspertizadan uğurla keçmiş 62 layihə üzrə elmi ekspertiza tamamlanıb. Qeyd edilməlidir ki, hər bir layihə həm AMEA, həm də TÜBİTAK tərəfindən 2 müstəqil rəyçiyə göndərilib və ümumilikdə 4 müstəqil ekspert tərəfindən qiymətləndirilib.

Ekspertizanın nəticələrinə əsasən, aşağıda qeyd edilən 4 layihə yüksək nəticələrlə qalib seçilib:

Azərbaycan tərəfindən koordinator və təşkilat	Türkiyə tərəfindən koordinator və təşkilat	Müştərək tədqiqat layihəsinin adı
Azər ƏHMƏDOV K.Fərəcova adına Elmi-Tədqiqat Pediatriya İnstitutu	Ömer ERDEVE Ankara Universiteti	Vaxtından əvvəl doğulmuş körpələr üçün optimal qulluq və müalicə növləri: OCTOPUS Layihəsi
Mürsəl DADAŞOV Biofizika İnstitutu	Süleyman DAŞDAĞ İstanbul Mədəniyyət Universiteti	İn vivo və in vitro Parkinson modelində son dərəcə aşağı tezlikli elektromaqnit sahələrinin terapevtik təsiri
Pərvin MƏMMƏDOVA Akademik Əli Quliyev adına Aşqarlar Kimyası İnstitutu	Duygu AĞAOĞULLARI İstanbul Texniki Universiteti	Mikroorqanizm yüklü nüvə/qabıq maqnit nanohissəciklərdən istifadə etməklə dəniz suyunda və torpaqda neft dağılmalarının nanotəkmil bioremediasiyası
Fərid ƏHMƏDOV Radiasiya Problemi İnstitutu	Raşit TURAN Orta Doğu Texniki Universiteti	Radiasiya monitorinqi üçün yüksək effektli detektor sistemi

Şəki Regional Elmi Mərkəzində mühüm elmi nailiyyət

AMEA-nın Şəki Regional Elmi Mərkəzin elmi katibi, AR ETN-in Fizika İnstitutunun dissertantı Vəfa Atayevanın "Zülal mənşəli liflər üçün təbii boyaq maddəsi kimi yarpaq toxumalarında yaranan antosianin piqmentlərinin tədqiqi" mövzusunda dissertasiya işinin və Ekoloji biofizika şöbəsinin tədqiqat istiqaməti üzrə əldə edilən ilkin nəticələrinin Azərbaycan Respublikası Əqli Mülkiyyət Agentliyinin tabeliyində olan Patent və Əmtəə Nişanlarının Ekspertizası Mərkəzi tərəfindən qeydiyyatı və patent verilməsi ilə bağlı iddia sənədinə dair məlumatların dərc edilməsi haqqında qərar verilib.

"Təbii əsaslı biokompozitin alınması üsulu" adlı ixtiranın müəllifləri Şəki REM-in direktoru fizika üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Yusif Şükürlü, elmi işlər üzrə direktor müavini, biologiya üzrə fəlsəfə doktoru Fərhad Əzizov və mərkəzin elmi katibi Vəfa Atayevadır.

Əldə edilən bioekstraktın və biokompozitin fiziki-kimyəvi tədqiqatlarının bir qismi AR ETN-in Biofizika İnstitutunun müvafiq laboratoriyalarında aparılıb və sözügedən biokompozitin əczaçılıqda, toxuma mühəndisliyində, müxtəlif yanıqlarda (şüa, trafik, yanıq, mexaniki), yaralarda, dəri xəstəliklərində, eyni zamanda kosmetologiyada tətbiqi nəzərdə tutulur. Şəki REM-də hazırda bu istiqamətdə tədqiqatların genişləndirilməsi üzrə işlər davam etdirilir.

"Borçalı nahiyəsinin kameral təsviri" kitabı çap olunub

Azərbaycanda Atatürk Mərkəzinin şöbə müdiri kimya üzrə fəlsəfə doktoru Nazir Əhmədlinin "Borçalı nahiyəsinin kameral təsviri" kitabı çapdan çıxıb.

Milli Azərbaycan Tarixi Muzeyinin Elmi şurasının qərarı ilə işıq üzü görən nəşrin layihə rəhbəri və elmi redaktoru akademik Şahin Mustafayev, elmi məsləhətçisi akademik Nizami Cəfərovdur.

Nəşrdə qeyd olunur ki, 1743-cü ildə Nadir şah tərəfindən Gürcüstan vilayətinə (Kartli-Kaxetiya çarlığına) daxil edilən və 1801-ci ildə onunla birlikdə çar Rusiyasına ilhaq edilən Azərbaycan türklərinin tarixən yaşadığı Borçalıda Rusiya hökuməti tərəfindən vergi tətbiq etmək məqsədilə 1804-cü ildən başlayaraq müxtəlif vaxtlarda siyahıyaalmalar aparılmış və kameral təsvirlər tərtib edilmişdir.

Oxuculara təqdim edilən bu kitaba Borçalı nahiyyəsinin 1860-cı ilə aid kameral təsviri daxil edilib. Kitabda Borçalı nahiyyəsinin tarixi coğrafiyası, inzibati-ərazi bölgüsü, sosial-iqtisadi və demoqrafik vəziyyəti, əhalinin etnik tərkibi, məşğuliyyəti, demoqrafiyası və dövlətə ödədiyi vergilər haqqında ətraflı məlumat verilir.

"Məhəmməd Xəlifə Aciz "Divan"ının leksikası" monoqrafiyası nəşr edilib

AMEA-nın Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutunun Elmi şurasının qərarı ilə institutun Farsdilli əlyazmaların tədqiqi şöbəsinin aparıcı elmi işçisi filologiya üzrə fəlsəfə doktoru Aynurə Məmmədovanın "Məhəmməd Xəlifə Aciz "Divan"ının leksikası" monoqrafiyası işıq üzü görüb.

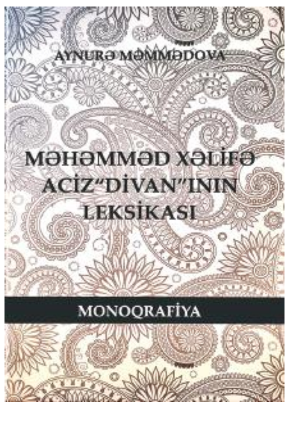

Monoqrafiyada ilk dəfə olaraq XIX əsrdə Cənubi Azərbaycanda yaşayıb-yaratmış görkəmli söz ustadı Məhəmməd Xəlifə Acizin "Divan"ının leksik tərkibi, tematik, leksik-semantik söz qrupları araşdırılmış, divandan nümunə olaraq götürülmüş konkret dil faktları əsasında linqvo-psixoloji məqamlar tədqiq edilmişdir. Elmi-nəzəri dilçiliyin tədqiqinə həsr edilmiş bu monoqrafiyadan tədris proqramlarının, dərslik və dərs vəsaitlərinin hazırlanmasında yararlanmaq olar.

Qeyd edək ki, yeni nəşrin elmi redaktoru Farsdilli əlyazmaların tədqiqi şöbəsinin müdiri fil.e.d. Nəsib Göyüşov, rəyçiləri akademik Möhsün Nağısoylu və böyük elmi işçi Mustafa Əliyevdir.

ELAN-MÜSABİQƏ

"Füzuli və Şərq folkloru" mövzusunda respublika elmi konfransı

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin 25 yanvar 2024-cü il tarixli Sərəncamında dahi Azərbaycan şairi və mütəfəkkiri Məhəmməd Füzulinin anadan olmasının 530 illiyinin qeyd edilməsi haqqında müddəalar öz əksini tapmışdır.

Məhəmməd Füzulinin yubileyinin beynəlxalq səviyyədə qeyd edilməsi milli mədəni dəyərlərin qorunmasına həmişə xüsusi diqqət və qayğı göstərmiş Ümummilli Lider Heydər Əliyevin adı ilə bağlıdır. Ölməz şairin 500 illiyi müstəqil Azərbaycan Respublikasında keçirilən ilk dünya miqyaslı möhtəşəm mədəniyyət və sənət bayramı olmuşdur. Ulu Öndər Heydər Əliyev ənənələrinin davamçısı olan ölkə Prezidenti İlham Əliyevin müvafiq Sərəncamı da klassik ədəbi-mədəni irsə verilən yüksək qiymətin təzahürüdür.

Məhəmməd Füzuli Azərbaycan ədəbi-bədii fikrinin inkişafında müstəsna yer tutan, Yaxın və Orta Şərq ölkələri ədəbiyyatına, bütövlükdə dünya ədəbiyyatına töhfələr verən qüdrətli sənətkardır. Məhəmməd Füzuli anadilli poeziyamızın mükəmməl nümunələrini yaratmış, Azərbaycan bədii dilini daha da zənginləşdirərək yeni zirvəyə yüksəltmişdir. Ədəbiyyat tariximizdə yaranan ikinci ən böyük ədəbi məktəb də məhz onun adı ilə bağlıdır.

Dünya ədəbiyyatının görkəmli simalarından olan Məhəmməd Füzuli irsinin öyrənilməsi daim tədqiqatçıların diqqət mərkəzində olmuşdur. Dahi şairin bədii-fəlsəfi baxışlar sistemi Şərq mədəniyyətinin, türk milli-mədəni irsinin ən parlaq nümunələri kimi həm də ümumbəşəri dəyərlər müstəvisində mühüm əhəmiyyətə malik sistem kimi müxtəlif yönlərdən araşdırılmışdır.

AMEA-nın Folklor İnstitutunun təşkilatçılığı ilə Şamaxıda görkəmli şairin yubileyi şərəfinə "Məhəmməd Füzuli və Şərq folkloru" mövzusunda respublika elmi konfransı keçiriləcək. Sizi Məhəmməd Füzulinin zəngin bədii yaradıcılığında folklor qaynaqlarının, milli-mənəvi dəyərlərin araşdırılmasını əhatə edəcək məruzələrlə konfransda iştiraka dəvət edirik.

Mühüm tarixlər:

- Konfransda iştirak etmək istəyənlər 150-200 sözdən ibarət məruzə xülasələrini 20 mart 2024-cü il tarixinədək fuzuli530@mail.ru elektron poçt ünvanına göndərə bilərlər.
- Xülasələrin qəbul edilib-edilmədiyi haqqında müəlliflərə 25 mart 2024-cü il tarixinədək elektron poçt ünvanı vasitəsi ilə məlumat veriləcəkdir.
- Konfrans 5 aprel 2024-cü il tarixində gerçəkləşdiriləcəkdir.
- Məruzələrin tam mətni 1 may 2024-cü il tarixinə qədər təqdim edilməlidir.
- Konfransda məruzə etməyən şəxslərin məqalələri konfrans materialları kitabına salınmayacaqdır.

Akademik Həmid Araslının 115 illik yubileyinə həsr olunmuş respublika konfransı

6 mart 2024-cü ildə AMEA-nın Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutu və Gəncə Bölməsinin Nizami Gəncəvi Mərkəzinin təşkilatçılığı ilə "Həmid Araslı və Azərbaycan ədəbiyyatşünaslığı" mövzusunda respublika elmi-praktiki konfransı keçiriləcək.

Konfransın bölmələri:

- Həmid Araslı və Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi;
- Həmid Araslı və klassik ədəbi irs;
- Həmid Araslı və "Kitabi - Dədə Qorqud" dastanı;
- Həmid Araslının nizamişünaslıq fəaliyyəti;
- Həmid Araslının folklorşünaslıq fəaliyyəti;
- Həmid Araslının mətnşünaslıq fəaliyyəti;
- Həmid Araslı: Yaxın və Orta Şərq.

Tərtibat qaydaları:

- Materiallar konfransın elmi istiqamətlərinə uyğun olaraq tərtib edilməlidir.
- Mətn Microsoft Word redaktorunda (Times New Roman) şriftilə - 12 ppt, sətirlərarası 1,15 intervalda, soldan-30 mm, sağdan-20 mm, yuxarıdan-20 mm, aşağıdan-20 mm olmaqla A4 formatda (210x297 mm) yığılmalıdır.
- Mətn sətirdən sətrə keçirilmədən yığılmalı, mətn daxilində olan şəkil, qrafik, cədvəllərin parametri sol və sağ kənardan 30 mm olmalıdır.
- Məqalənin mətni açar sözlər, xülasə və ədəbiyyat siyahısı daxil olmaqla 5-7 səhifə olmalıdır.
- Məruzənin adı böyük hərflərlə, qalın, şrift-12;
- Müəlliflərin adları - adi hərflərlə, qalın, şrift-12 (məruzəçinin adının altından xətt çəkilməlidir);
- Elm (təhsil) müəssisənin adı - adi hərflərlə, kursiv, şrift-12;
- Məruzəçinin e-mail ünvanı-şrift -12;
- Məqalə Azərbaycan dilində yazılarsa xülasə ingilis dilində;
- Məqalə ingilis dilində yazılarsa, xülasə Azərbaycan dilində;
- Məqalə rus, fars, ərəb dillərində yazılarsa, xülasə Azərbaycan və ingilis dillərində tələb olunur;
- Ədəbiyyat siyahısı əlifba ardıcıllığı ilə olmalı, AAK-nın tələblərinə uyğun tərtib edilməli, məqalədə istinadlar düz mötərizə daxilində verilməlidir (məs: [5, s.12]);
- Qeydiyyat forması və məruzələrin tezisləri müəssisə və ya təşkilat rəhbərinin imzaladığı məktubla birlikdə təqdim olunmalıdır;
- Məruzələr elektron variantda e mail: aynurenagiyeva24@gmail.com ünvanına təqdim olunmalıdır;
- Materialların qəbul olunması üçün son tarix: 25 fevral 2024-cü il.

Təqdim olunan məruzələr tələblərə cavab vermədiyi halda, konfransın proqramına daxil edilməyəcək. Məruzələrin məzmununa və təqdim edilən nəticələrə görə məsuliyyəti müəlliflərin özü daşıyır.

- Konfransın materialları PDF şəklində AMEA Gəncə Bölməsinin saytında yerləşdiriləcək.

Konfransın keçirilmə yeri: AZ 2000, Heydər Əliyev prospekti 419.
AMEA Gəncə Bölməsi.
Əlaqə telefonu: (+994 55) 795 44 85

Dilçilik İnstitutu

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Nəsimi adına Dilçilik İnstitutu ştatda vakant olan vəzifəni tutmaq üçün müsabiqə elan edir:

Nəzəri dilçilik şöbəsi üzrə
aparıcı elmi işçi - 1 yer

Müsabiqədə magistrlər və filologiya üzrə fəlsəfə doktorları iştirak edə bilərlər. Sənədlər müsabiqənin tələblərinə uyğun olaraq, elan dərc edilən gündən etibarən 1 ay müddətində elmi katibliyə təqdim edilməlidir.

Ünvan: AZ1143, Azərbaycan Respublikası, Bakı ş., H.Cavid pr., 117, V mərtəbə
Elmi katib: (+994 12) 5372088

Redaksiya heyəti:
İsa Həbibbəyli, Arif Həşimov, Dilqəm Tağıyev,
İbrahim Quliyev, Nərgiz Paşayeva, Rasim Əliquliyev,
Tofiq Nağıyev, İradə Hüseynova, Gövhər Baxşəliyeva, Cəmil Əliyev,
İsmayıl Hacıyev, Fuad Əliyev

Baş redaktor: Ağahüseyn Şükürov

Ünvan: AZ 1001, Bakı, İstiqlaliyyət küçəsi 30.
Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Rəyasət Heyəti
e-mail: elm.nauka.gazet@gmail.com

Tiraj: 2000

НАУКА

Сила в науке...
Низами Гянджеви

ELM

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Rəyasət Heyətinin orqanı

SCIENCE

Newspaper of the Presidium of the Azerbaijan National Academy of Sciences

Орган Президиума Национальной академии наук Азербайджана

№ 06 (1403) ❖ Пятница, 16 февраля 2024 года ❖ Газета выходит с 1984 года

Достойно служить народу

Состоялась церемония инаугурации Президента Азербайджанской Республики Ильхама Алиева

14 февраля в Милли Меджлисе состоялась церемония инаугурации Президента Азербайджанской Республики Ильхама Алиева. Как сообщает АЗЕРТАДЖ, участники церемонии тепло встретили Президента Азербайджанской Республики Ильхама Алиева.

Церемония инаугурации Ильхама Гейдар оглу Алиева, избранного Президентом Азербайджанской Республики всенародным голосованием, была объявлена открытой.

Солдаты Вооруженных сил под звуки торжественного марша внесли на сцену государственный флаг Азербайджанской Республики и штандарт (флаг) Президента Азербайджанской Республики.

На сцену были приглашены председатель Конституционного суда Азербайджанской Республики Фархад Абдуллаев и судьи Конституционного суда.

Председатель Конституционного суда Азербайджанской Республики Фархад Абдуллаев сказал:

-Уважаемые дамы и господа!

Как известно, Конституционный суд Азербайджанской Республики, утвердив своим постановлением от 13 февраля 2024 года выводы Центральной избирательной комиссии об итогах внеочередных выборов Президента Азербайджанской Республики, объявил господина Ильхама Гейдар оглу Алиева Президентом Азербайджанской Республики.

Господин Ильхам Гейдар оглу Алиев, избранный Президентом Азербайджанской Республики, в соответствии со статьей 103 Конституции Азербайджанской Республики приглашается к принесению присяги в присутствии судей Конституционного суда.

Президент Азербайджанской Республики Ильхам Алиев, положив руку на Конституцию Азербайджанской Республики, принес присягу:

- Осуществляя полномочия Президента Азербайджанской Республики, клянусь соблюдать Конституцию Азербайджанской Республики, защищать независимость и территориальную целостность государства, достойно служить народу!

Затем Президент принес присягу, положив руку на священный Коран:

- Положа руку на священный Коран, клянусь быть приверженным национально-духовным ценностям и традициям, созданным азербайджанским народом на протяжении веков, постоянно дорожить ими.

Прозвучал государственный гимн Азербайджанской Республики.

Преклонив колено, Президент Ильхам Алиев поцеловал государственный флаг Азербайджана.

Президент Азербайджанской Республики Ильхам Алиев выступил на церемонии инаугурации с речью.

В тот же день после церемонии инаугурации Президент Азербайджанской Республики Ильхам Алиев и первая леди Мехрибан Алиева посетили в Аллее почетного захоронения могилу архитектора и созидателя современного независимого Азербайджанского государства, общенационального лидера нашего народа Гейдара Алиева и почтили его память.

Глава государства и первая леди возложили цветы к могиле великого лидера.

Затем Президент Ильхам Алиев и первая леди Мехрибан Алиева посетили могилу выдающегося ученого-офтальмолога академика Зарифы ханым Алиевой, возложили к ее могиле цветы.

Цветы были возложены и на могилы известного государственного деятеля Азиза Алиева и профессора Тамерлана Алиева.

14 февраля Президент Азербайджанской Республики Ильхам Алиев и первая леди Мехрибан Алиева посетили Шехидляр хиябаны, являющееся священным местом для нашего народа.

Как сообщает АЗЕРТАДЖ, почтив светлую память героических сынов и дочерей Родины, погибших в борьбе за свободу, независимость и территориальную целостность Азербайджана, глава государства и первая леди возложили цветы к мемориалу "Вечный огонь".

Президент Ильхам Алиев и члены его семьи посмотрели панораму столицы Баку. Затем было сделано фото на память.

Посвящается уникальному краю

стр. 10 ⇨

400 ppm - это серьезный сигнал

стр. 11 ⇨

Сущность "Я" как фундамент философии человека

стр. 11 ⇨

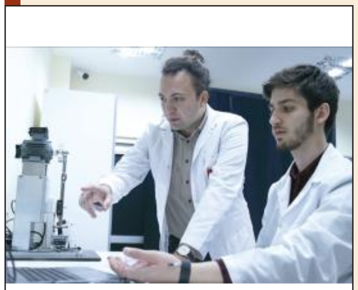

Turkish scientists develop wearable health tech for early diagnosis

стр. 12 ⇨

Начало нового исторического этапа

На ученых отделений гуманитарных и общественных наук лежит большая ответственность

Состоялось первое заседание Совета директоров Национальной академии наук Азербайджана. В мероприятии приняли участие президент НАНА академик Иса Габиббейли, члены Президиума НАНА, директора и заместители директоров научных учреждений и организаций.

Открыв заседание вступительным словом, академик Иса Габиббейли сообщил, что первое заседание совета совпало со знаменательным периодом - после внеочередных президентских выборов, состоявшихся 7-го февраля, начался новый исторический период развития республики. Академик Габиббейли отметил, что в ходе выборов, которые состоялись после исторической Победы, одержанной в 44-дневной Отечественной войне, и полного восстановления территориальной целостности и суверенитета страны, наш народ проголосовал за своего лидера - Ильхам Алиев был переизбран Президентом Азербайджанской Республики, набрав 92.12 процентов голосов избирателей.

К новой стратегии государства

Глава НАНА подчеркнул, что уверенная победа главы государства на выборах, положительные отзывы международных организаций и направленные главе республики поздравления в очередной раз продемонстрировали, что Президент Ильхам Алиев является одним из мировых лидеров.

Отметив, что начался новый исторический этап развития страны, руководитель НАНА добавил, что основной задачей, которая стоит перед нами в настоящее время, является активное участие в "определении национальной идеи на дальнейший период и новой стратегии развития государства", что было озвучено Президентом Ильхамом Алиевым в интервью местным телевизионным каналам 10 января, и в связи с этим на ученых отделений гуманитарных и общественных наук лежит большая ответственность.

Академик Иса Габиббейли сообщил, что в связи с выполнением указанного поручения главы государства в Президиуме НАНА прошли предварительные дискуссии, и в дальнейшем в научных учреждениях будут организованы очередные дискуссии при участии ученых.

Усилить трудовую дисциплину

В НАНА, продолжил руководитель главного научного ведомства страны, ведутся исследования в соответствии с призывами главы государства и современной мировой науки, национальными приоритетами социально-экономического развития ("Азербайджан 2030"), а также продолжается процесс обновления Академии наук.

Академик отметил, что очередным шагом на пути к обновлению НАНА является создание Совета директоров, который будет осуществлять свою деятельность в таких сферах, как повышение гибкости в управлении и реализации реформ в НАНА, широкое обсуждение актуальных для научных учреждений вопросов, поиск эффективных путей решения возникающих проблем, установление взаимосвязей между научными учреждениями НАНА, осуществление обмена опытом, разработка новых механизмов для проведения научно-исследовательских работ в соответствии с современными требованиями, организация совместных научных и научно-технических мероприятий, регулирование трудовой дисциплины.

На заседании было обсуждено Положение, в котором нашли отражение права и обязанности, а также сферы деятельности Совета директоров, и поднято ходатайство перед Президиумом НАНА об утверждении этого Положения.

Затем на заседании был рассмотрен вопрос об уровне трудовой дисциплины в Институте архитектуры и искусства (ИАИ) НАНА и принято соответствующее постановление.

В соответствии с требованиями времени

За нарушения, допущенные в сфере трудовой дисциплины в ИАИ, были освобождены от занимаемых должностей заведующий отделом человеческих ресурсов, а также четыре научных сотрудника, работающих в различных научно-исследовательских отделах, еще нескольким сотрудникам учреждения были объявлены выговоры.

В дискуссиях приняли участие вице-президент НАНА академик Расим Алигулиев и и.о. вице-президента академик Говхар Бахшалиева, а также член-корреспондент НАНА Муса Гасымлы, профессор Ильхам Мамедзаде, доктор философии по истории Фархад Гулиев и другие, которые озвучили свои мысли и предложения.

В заключение были рассмотрены текущие вопросы.

Кроме того, президент НАНА побывал с визитом и ознакомился с условиями труда в издательстве "Элм" ("Наука").

Руководитель НАНА ознакомился с материально-технической базой издательства и созданными здесь условиями труда. Затем был обсужден план работы учреждения на 2024-й год.

В заключение академик Габиббейли дал поручения руководству издательства, направленные на организацию деятельности учреждения и создание его нового корпоративного имиджа в соответствии с требованиями времени, усиление материально-технической базы, расширение международного сотрудничества и т.д.

Посвящается уникальному краю

В соответствии с Указом Президента Азербайджанской Республики "О праздновании 100-летия Нахчыванской Автономной Республики" от 30 декабря 2023 года и решением Президиума НАНА от 9 января 2024 года в Центральной научной библиотеке НАНА была организована выставка "Нахчыванская Автономная Республика - 100 лет" на основе книг из библиотечных фондов.

Она включает в себя такие издания, как "Стратегия развития Гейдара Алиева и Нахчыванской Автономной Республики (70-80-е годы XX века)", "Обучение Гейдара Алиева государственности и современности", "Политика Гейдара Алиева в истории и сегодня", "Гейдар Алиев и история развития Нахчыванской Автономной Республики (1969-2003 годы)", "Нахчыван: история и памятники", "Гейдар Алиев и Нахчыванский государственный университет", "Гейдар Алиев и Нахчыванская Автономная Республика": сборник документов и материалов (1969-1982 годы)", "Гейдар Алиев и восстановление национальной исторической памяти" и другие издания.

Достойное место на выставке заняли и книги "Дуздагская мозаика", "Рукописная сокровищница Нахчывана", "Нахчыванский диалектологический словарь азербайджанского языка", "Нахчыванские национальные костюмы" - все они посвящены древней земле Нахчывана, занявшей достойное место в богатом прошлом нашей страны и способствовавшей прогрессу азербайджанской государственности, культуры и науки.

В выставленных книгах освещается также история Нахчывана, который является неотъемлемой частью Азербайджана и одним из старейших культурных центров мира, а также в отдельные периоды рассматривается исторический путь развития этой земли. Широко анализируется многогранная деятельность общенационального лидера азербайджанского народа Гейдара Алиева по развитию НАР как руководителя как Советского Азербайджана, так и независимого Азербайджана, обсуждаются научные и культурные мероприятия.

Среди изданий, представленных на выставке, организованной в виртуальной и традиционной форме, большое место также занимают мысли и мнения великого лидера о Нахчыване.

Академик Роин Метревели направил академику Исе Габиббейли поздравительное письмо

Президент Национальной академии наук Грузии академик Роин Метревели направил президенту НАНА академику Исе Габиббейли поздравительное письмо по случаю переизбрания Президента Ильхама Алиева на пост главы государства.

В письме говорится:

"Президенту Национальной академии наук Азербайджана господину Исе Акпер оглы Габиббейли!

От имени Национальной академии наук Грузии примите наши поздравления по случаю заслуженной победы Ильхама Гейдар оглы Алиева на внеочередных выборах на пост главы государства!

Хотим поздравить Вас с очередным историческим днем для азербайджанского народа! Впервые после восстановления независимости страны президентские выборы прошли на всей территории Азербайджана!

Желаем, чтобы результаты выборов пошли на пользу дружественному и братскому азербайджанскому народу, поддержания и укрепления отношений между нашими странами.

Под стать государствам, академии наук и ученые обеих стран плечом к плечу трудились на ниве науки. Научное сотрудничество энергично поддерживалось учеными обеих стран. Пример тому - многочисленные совместные научные конференции, семинары, встречи и т.п. Уверены, что, будучи у кормила азербайджанской науки, Вы в духе существующих традиций приложите максимум усилий к дальнейшему укреплению научных связей между национальными академиями наук Азербайджана и Грузии, что, несомненно, пойдет на пользу развитию науки двух братских стран.

С глубоким уважением,
Президент Национальной академии наук Грузии,
академик Метревели Роин Викторович".

В рамках 140-летия

В Институте языкознания имени Насими Национальной академии наук Азербайджана состоится научная сессия на тему "Вопросы языка в творчестве Мамеда Эмина Расулзаде".

Сессия, проведение которой планируется на 16 февраля, посвящается 140-летнему юбилею видного общественно-политического деятеля, одного из основателей Азербайджанской Демократической Республики Мамеда Эмина Расулзаде. На мероприятии будут заслушаны доклады на темы "Любовь Мамеда Эмина Расулзаде к родному языку", "Мамед Эмин Расулзаде и наш литературный язык", "Язык и стиль публицистики Мамеда Эмина Расулзаде".

Напомним, что 30 декабря прошлого года Президент Азербайджанской Республики Ильхам Алиев подписал Распоряжение "О проведении 140-летия Мамеда Эмина Расулзаде".

С лингвистической точки зрения

В столице Казахстана Астане состоялась презентация 8-томной "Энциклопедии тюркских гуманитарных наук", охватывающей язык, литературу, географию, фольклор, религию, историю и искусство стран тюркского мира (Турции, Азербайджана, Туркменистана, Казахстана, Узбекистана, Кыргызстана, Татарстана, Башкортостана, Алтая, Хакасии, Тывы и Республики Саха), а также Синьцзян-Уйгурский автономный район Китая.

Выступая на церемонии презентации, вице-президент Международной тюркской академии Ашат Касикбаев передал участникам поздравления президента учреждения академика Шахина Мустафаева и проинформировал о проектах, реализуемых академией.

Затем выступивший проректор Национального университета имени Льва Гумилева Серик Макиш поделился своими взглядами на изучение языковых связей между тюркскими и корейским языками.

Об истории издания "Энциклопедии тюркских гуманитарных наук" рассказала профессор Ыкён О, директор Института евразийских тюркских государств женского университета Тондук в Южной Корее. Эксперт также затронула проблему тюркологических исследований в Корее.

Выступая на мероприятии, тюркологи пришли к выводу о сходстве корейского и тюркских языков с лингвистической точки зрения и рассказали об отношениях древних тюрков с Кореей.

Кроме того, сообщалось, что "Энциклопедия тюркских гуманитарных наук" была подготовлена в рамках проекта фундаментальных исследований, реализуемого при финансовой поддержке Корейского национального исследовательского фонда в 2018-2023 годах. Проект осуществлялся под руководством профессора Ыкён О.

Отметим, что восьмитомное издание на корейском языке содержит 4500 страниц и подробные описания более двух тысяч концепций.

400 ppm - это серьезный сигнал

Кардинальные изменения в сторону устойчивого развития должны начаться в течение ближайших лет

(Продолжение. Начало в №04 (1041)

За последние десятилетия в результате ускорения научно-технического прогресса человеческая деятельность превысила потенциальные возможности окружающей среды по нейтрализации вредных побочных продуктов, и выхлопные газы, вредные жидкости или взвеси стали вовлекаться в общепланетарную циркуляцию.

Двумя главными энергетическими вызовами ближайшего будущего станут сокращение выбросов парниковых газов по всему миру и помощь развивающимся странам в доступе к надежным источникам энергии, необходимым для стабильного прогресса в областях здравоохранения, образования и повышения общего уровня жизни. Распространение атомной энергии, которая на сегодняшний день обеспечивает около 14% электричества во всем мире, по мнению экспертов, будет способствовать решению этих проблем, не усугубляя при этом ситуации.

Разговор об этом и о многом другом с **международным экспертом, советником президента Национальной академии наук Азербайджана академиком Адилем Гарибовым,** начатый ранее, продолжаем в сегодняшнем выпуске газеты.

- Вы согласны с утверждением, что атомная энергетика даст цивилизации шанс выжить в трудные времена, которые всех нас вскоре ожидают?

- Проблема в том, что большая часть спроса на энергию сейчас - в развивающихся странах, тогда как около 85% энергетики сосредоточено в наиболее развитых странах. То есть атомной энергией могут воспользоваться преимущественно развитые страны - самые высокие темпы у Китая, а первое место в мире по величине портфеля заказов на сооружение АЭС занимает Государственная корпорация по атомной энергии "Росатом": на разной стадии реализации находится более тридцати энергоблоков в десяти странах. Это единственная в мире компания, которая обладает компетенциями по всей технологической цепочке ядерного топливного цикла: от добычи природного урана до завершающей стадии жизненного цикла атомных объектов.

Ядерная энергетика является одним из низкоуглеродных способов получения электричества - наряду с возобновляемыми источниками генерации.

- Что представляет собой мировая атомная энергетика? Каковы основные показатели ее деятельности?

- По данным МАГАТЭ, в 30 странах мира работают 448 энергоблоков общей установленной мощностью около 391,7 ГВт. В стадии сооружения в мире по состоянию на 2018 год находилось 57 энергоблоков, из них 19 - в Китае. Мировая доля ядерной генерации к 2017 году составляла приблизительно 11%. Больше всего эксплуатируемых ныне энергоблоков в США (99, национальная доля ядерной генерации - 19,5%). Далее идут Франция (58, 72,3%), КНР (38, 3,5%) и Россия (35, 18,3%). Атомная энергетика в том или ином объеме существует на всех континентах Земли, кроме Австралии/Океании и Антарктиды.

- Какой самый эффективный вид энергии?

- Возобновляемые и невозобновляемые источники. Для Азербайджана самым эффективным видом энергии остаются солнечная и ветряная энергия, именно они демонстрируют самые высокие темпы развития - порядка 157 ГВт солнечная энергия и 130-135 - ветряная. Мы сейчас по самым передовым технологиям строим мощную ветряную электростанцию в море мощностью около 2 ГВт.

- Искусственный интеллект и возобновляемая энергетика. Как они могут взаимодействовать? Оправдано ли, на ваш взгляд, применение ИИ при производстве энергии?

- Безусловно, ИИ необходим, прежде всего, для системы управления. Применительно к нашей стране, например, искусственный интеллект можно будет использовать для выявления оптимальных методов производства энергии по отдельным территориям.

- Каковы общие подходы к обеспечению безопасности на АЭС и других ядерных объектах?

- Основным принципом обеспечения безопасности ядерных объектов (в том числе и АЭС) является оптимальное сочетание четырех направлений деятельности: юридического, организационного, кадрового и технического. То есть это разработка и совершенствование ядерного законодательства, в котором вопросам безопасности эксплуатации объектов принадлежит главенствующая роль. Кадровое предусматривает систему мер, исключающую принятие на работу на такие объекты сотрудников, не пригодных по профессиональным, медицинским или иным соображениям. Организационное состоит в неукоснительном соблюдении действующих норм, правил и регламентов по безопасной эксплуатации ядерных объектов, а также совокупности инструкций, предусматривающих комплекс необходимых действий при возникновении нештатных ситуаций. Технические мероприятия включают создание и поддержание в работоспособном состоянии систем диагностики, информирования и защиты. Все эти системы предусматривают обязательное резервирование сил и средств, необходимых для предотвращения аварии.

- Темпы развития атомной энергетики в различные периоды были разными - то замедлялись, то ускорялись. Это было связано с чрезвычайными происшествиями на них?

- Совершенно верно. Темпы развития были неоднозначными. С 1954 года, начала мировой атомной энергетики, произошли три глобальные радиационные аварии - в США (Три-Майл-Айленд), СССР (Чернобыль) и Японии (Фукусима). Самая страшная - с 7-м разрядом - была на Чернобыльской АЭС. Причиной радиационной аварии на Чернобыльской АЭС, как и на американской, послужил человеческий фактор, а на Фукусиме - природный: из-за цунами и землетрясения генераторы вышли из строя и не смогли охлаждать реактор.

И после каждой из этих аварий доля атомной энергетики в производстве мировой падала - до 1986 года она составляла 17%, а после Чернобыльской упала до 9%, до Фукусимы было 15%, сейчас примерно 11-12%.

- Адиль муаллим, вы отметили, что "Росатом" сейчас в числе лидеров по строительству атомных электростанций по всему миру. Получается, что санкции западных стран несильно повлияли на экономику страны, и, в частности, на эту отрасль?

- Российская корпорация - лидер не только в строительстве АЭС. Мировой, а во многих случаях и превосходящий его, уровень научно-технических разработок, высокая исполнительская и производственная дисциплина сотрудников, эффективная система подготовки и повышения квалификации кадров и, как следствие, общепризнанная конкурентоспособность и инновационный потенциал его проектов и продукции по праву делают "Росатом" одним из локомотивов технологического развития России.

Долгие годы эта страна имела потенциал, но использовала его не в полную силу. А когда оказалась в тисках санкций, появилось напряжение, она просто мобилизовалась. И посмотрите, как сейчас Россия развивает свой научный потенциал: даже сейчас, во время войны, выделяются огромные средства для разработки ядерных технологий.

Одним словом, страна, вкладывающая финансы в развитие научно-исследовательской деятельности, всегда будет на передовых рубежах.

Галия АЛИЕВА

Сущность "Я" как фундамент философии человека

Размышления о книге Кенуль Буньядзаде

Монография члена-корреспондента НАНА Кенуль Буньядзаде "Суфийская феноменология" охватывает широкий спектр проблем, каждая из которых заслуживает особого подхода и глубокого анализа. Учитывая тот факт, что я занимаюсь свыше 20 лет проблемой "Я" в социологии, в своей статье хочу акцентировать внимание именно на этом вопросе, который представляется в произведении на основе фундаментального исследования.

Необходимо отметить и то, что многоаспектная панорама философской системы, представленная в двухтомнике Буньядзаде, выступает как комплексный подход, отражающий основу зарождения этого вопроса, его осмысления, и аксиологический подход к предмету философии, поэтому заслуживает особое внимание.

Философия человека и, в частности, духовный мир человека, находит свое выражение в понятии "Я". Анализируя внутренние градированные слои сущности "Я", Кенуль Буньядзаде выстраивает состояние индивида в конкретно сложившейся социальной деятельности: 1) "Я" и субъективный дух; 2) "Я" и объективный дух; 3) "Я" и абсолютный дух; 4) "Я" как составная часть естественного развития и как участник (строитель) этого развития.

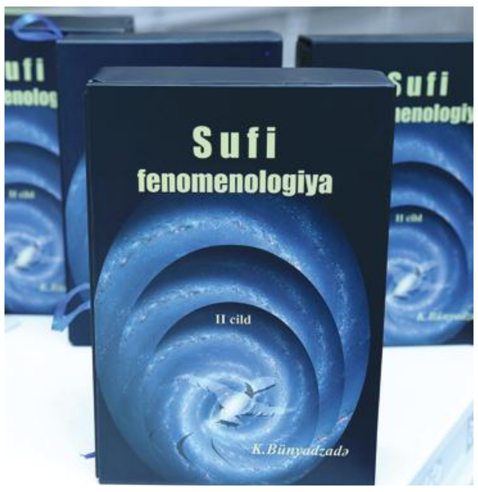

На первой стадии автор считает "Я" основой идей, выдвигаемой человеком, "Я" своим участием на пути естественного развития выступает в роли наблюдателя, позволяющего изучить сущность общих сведений и знаний на пути естественного развития. На стадии "Я" и объективный дух - ядро "Я" составляет сознание, которое способно влиять на другую реальность. "Я" и абсолютный дух автор рассматривает как целостное состояние духовности. Связь "Я" с абсолютной духовностью направлена на самоутверждение, которое выражает себя в творческой деятельности. Наконец, на последней стадии "Я" представляется как составная часть естественного развития и как его строитель. Анализ четырехслойной природы понятия "Я" позволяет, а точнее, создает позитивную возможность человеку обратиться с вопросом к самому себе - отвечают ли мои способности и мои цели требованиям "Я" или не отвечают?

Размышляя над фундаментальными и многослойными сентенциями человеческой души, которая в серьезном исследовании анализируема как энергетическая основа человеческого сознания, невольно задаешься вопросом, почему наше современное образование (среднее и высшее) оставляют в стороне проблему "Я"? Немецкий социолог Макс Вебер отмечает, что путь, ведущий в будущее, нуждается в прошлом. Я считаю, что в 21-ом веке, когда все мы переживаем опасность превращения "Я" в "отсутствие Я", мы больше всего нуждаемся в прошлом. Что за сила, которая тревожит нас превращением "Я" в "отсутствие Я"? Массовая культура. Массовая культура поглощает все человечество. Теория массовой культуры создана в Соединенных Штатах и там же практикуется. И сегодня эта теория распространена по всему миру и ею правит весь мир. Как никогда ранее XX-XXI века, зараженные массовой культурой, отдаляют человека от основополагающих сил, носителем которых является он сам. Заражение ценностями, а скорее антиценностями массовой культуры, выступают в современном обществе как серьезный барьер на пути к самоосмыслению своего "Я" - к осмыслению своих целей и путей реализации этих целей, как личности, склонной к самовыражению своего "Я".

Интернет-зависимость в современных условиях зримо отдаляет человеческое ощущение от самого человека. Как технология подавления человеческого "Я" отчуждение личности как результат кризиса духовного потенциала в целом привело к тому, что, чрезмерно увлекшись ценностями цивилизации, человек в процессе исторического развития утратил целостное восприятие своей сущности. Произошел существенный откат от традиционного понимания человеческого "Я" как человека-творца и созидателя. Разрушительная тенденция в отношении к окружающему миру и к самому себе выступает сегодня как продолжение разорванности человеческого сознания, пребывающего в растерянности. Учитывая и сознавая опасность сказанного, считаю необходимым уделять особое внимание этому вопросу в средних школах.

(Продолжение на стр. 12)

Сущность "Я" как фундамент философии человека

Размышления о книге Кенуль Буньядзаде

(начало на стр. 11)

Появление в научном мире фундаментального исследования "Суфийской феноменологии" выдвигает задачу первостепенной важности перед образовательной системой среднего и высшего образования скорейшего внедрения предмета человеческого "Я", которое разработано в фундаментальном исследовании. Именно поэтому я высоко ценю произведение Кенуль Буньядзаде и предлагаю главы этой книги, посвященные проблеме "Я", опубликовать как отдельную книгу и включить ее в программу образования средней школы и вузов. Необходимо внедрить ученикам еще со школьных парт вопрос "Кто Я?" прежде, чем мы окажемся частью пропагандистской машины массовой культуры, чтобы мы не растворились в составе массовой культуры и не лишились своего "Я".

Мощно и стремительно развивая цивилизацию, человек невольно истощается физически и морально. Все более явно проявляется дисбаланс между цивилизацией и культурой. Технократическая направленность мышления и образ жизни все более дают о себе знать в безликом поведении межличностных отношений. Согласно мнению ведущих философов И.Т.Фролова и Б.Г.Юдина, "в современном мире возникают острейшие социальные и человеческие проблемы, относящиеся к пониманию и способности реализовать возможности новой технологии и не утратить смысла человеческого существования в мире роботов, все более вытесняющих человека из непосредственного участия в производстве". Озабоченность психологов и философов на рубеже XX-XXI вв. в некоторой степени оправдывается. В данном случае, отмечает автор, потенциал рационального сознания подготовлен и обладает широким мировоззрением. Исследуя ряд западных философов и психологов, автор отмечает, что "отстранение психологии от философии создало большую помеху исследованиям о духе. С одной стороны, подвергаются сомнению его связи с сознанием и разумом, и чувства превращаются в отдельный объект исследования, с другой стороны, превращая его в объект совершенно другой области, "загружает" его обязанностями и этим заставляет забыть свою истинную миссию" (1-ый том, с. 173-174).

На этой почве Кенуль ханым особенно отмечает, что философия тоже среди тех, кто ищет пути спасения человечества из кризиса (1-ый том, с.174). Для активизации собственного разума и самореабилитации человек должен уметь мыслить. Поэтому беседа человека с философом может быть очень эффективной. Исходя из вышесказанного, можно сказать, что это произведение, которое основано на суфизме и феноменологии, является философией, которая работает, объясняет человеку его собственную миссию и деятельность, и помогает ему обрести веру.

Скрупулезный анализ природы "Я", который нашел свое отражение в анализе философско-психологических идей, а точнее, в глубоком определении автора, который отмечает, что феномен души является определяющей силой процесса сознания. Автор отмечает, что сознание, достигая высшей точки своего развития, т.е. на уровне души и духовного ощущения, начинает осознавать, что оно вместе со своими знаниями разбужено священными силами небес. Здесь невольно приходят на ум слова древнегреческого философа Фалеса: "Мы верим, что в наших сокровенных помыслах присутствует воля небес".

Рассуждения автора о сущности сознания в целом, и непосредственно его высшей прослойки, сливается с энергией души, а энергия, воодушевлённая энергией души, сознанием, питается знаниями небес, т.е. объективным образом космическими знаниями Всевышнего. Восхищает, поражает глубина и чуткость душевного мира самого автора. Думаю, что самое современное УЗИ не способно сегодня уловить нити энергетической связи человеческого сознания с приливами и отливами человеческой души.

В этом смысле фундаментальный труд Кенуль ханым можно считать как дань благодарности прошлым древним мудрецам с одной стороны, а с другой - как дар настоящему и будущим поколениям. Труд между строчками можно прочесть: "Люди, обернитесь в сторону своего "Я", вот мудрость веков собрана с любовью и с любовью для вас и для людей всего мира. Ибо пророки и мыслители рассыпаны как жемчужины по всему миру".

Рафига АЗИМОВА,
доктор философских наук,
заслуженный деятель науки

В рамках юбилея

Вышел в свет библиографический указатель первого президента НАНА доктора медицинских наук, академика Мирасадуллы Миргасимова. Указатель, составленный Центральной научной библиотекой (ЦНБ), посвящен 140-летию ученого.

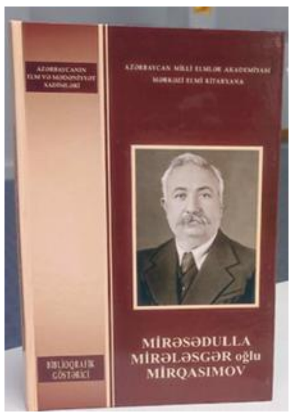

В библиографический указатель, выпущенный в серии "Деятели науки и культуры Азербайджана", включены основные истории из жизни и деятельности всемирно известного ученого, очерк о его научно-педагогической и общественной деятельности, мнения видных деятелей науки об ученом, а также книги и научные статьи.

Научный редактор издания - президент НАНА академик Иса Габиббейли, редакторы - вице-президент НАНА академик Ирада Гусейнова, профессор Мамед Алиев, Наргиз Новрузова, составители - Айгюн Алиева, доцент Тубуханым Гасымова, доцент Афиг Мамедов, доктора философии по биологии Айтен Агаева и Саят Мустафаева.

Библиографический указатель предназначен для ученых и специалистов, работающих в области медицинской науки, преподавателей и студентов высших учебных заведений, а также широкого круга читателей.

Turkish scientists develop wearable health tech for early diagnosis

Turkish scientists have developed a wearable technology that can simultaneously measure health parameters such as heartbeat, cardiovascular aging, and vascular elasticity, enabling early diagnosis, according to Anadolu Agency.

The fiber sensor-powered wearable technology was designed at Bilkent University's National Nanotechnology Research Center.It harnesses wrist or pressure movements for energy, enabling noninvasive continuous monitoring in intensive care units and advanced surgical settings.

The technology was developed by a team led by Mustafa Ordu. He told Anadolu that the system can measure multiple health parameters with a single fiber. This is a significant advancement over previous technologies, which required multiple fibers to measure different parameters, Ordu added.

He highlighted the center's versatile piezoelectric and triboelectric fiber production, adaptable to industries like defense and healthcare. Their latest innovation allows simultaneous measurement of various health parameters using a single fiber, with the system weighing less than a gram and generating its electricity, he said. "Compared to previous technology which utilized a mesh of fibers, this advancement allows measurement through a single fiber, simultaneously assessing various health parameters including heart rate, blood pressure, cardiovascular aging, vascular elasticity, and respiration," he said.

Ordu highlighted the lightweight and self-powering nature of the wearable technology, emphasizing its ability to generate electricity from wrist or pressure movements without the need for additional power sources.

Its capacity for external measurements without intravascular insertion makes it suitable for hospital settings, especially in intensive care units and advanced surgeries, offering continuous monitoring benefits to the healthcare sector, he said. Ordu underscored their aim to deploy the technology in hospitals, particularly in intensive care units and advanced surgical operations, where continuous measurement without intravascular insertion would be advantageous.

Capsule carrying Italian, Spanish, Swedish, Turkish astronauts leaves International Space Station to return to Earth

A space capsule carrying Turkish, Spanish, Italian, and Swedish astronauts has undocked from the International Space Station, freeing the ship to make its way back to Earth, according to Anadolu Agency.

Before it undocked at 9.20 a.m. Eastern Time (1420GMT), the hatch of the SpaceX Dragon capsule closed at 7.25 a.m. ET (1225GMT), safely sealing in the four-person Axiom-3 Mission crew, who have spent over two weeks in Earth orbit. After the undocking, the capsule is leaving orbit and re-entering the atmosphere.

As it approaches Earth's watery surface for splashdown, the capsule will deploy its parachutes. The return process is expected to take around 47 hours, concluding on Friday morning, Eastern Time in the US.

The mission was launched from NASA's Kennedy Space Center in Florida on Jan. 19 on a SpaceX Falcon 9 rocket. The Ax-3 space mission crew docked at the International Space Station the next day, Jan. 20.

During their over two-week stay on the station, Turkish Air Force pilot Col. Alper Gezeravci and his three crewmates from Spain, Italy, and Sweden carried out over 30 scientific experiments, about half of them by Gezeravci himself.

The crew's scheduled return has been postponed several times due to bad weather.

Редакционная коллегия:

Иса Габиббейли, Ариф Гашимов, Дильгам Тагиев,
Ибрагим Гулиев, Наргиз Пашаева, Расим Алигулиев, Тофик Нагиев,
Ирада Гусейнова, Говхар Бахшалиева, Джамиль Алиев,
Исмаил Гаджиев, Фуад Алиев

Главный редактор: Агагусейн Шукюров

Адрес: Баку, AZ 1001,
ул.Истиглалийят, 30, Президиум НАНА

e-mail: elm.nauka.gazet@gmail.com

Мнение авторов может не совпадать с мнением редакции.

Тираж: 2000